

TRABLUSGARB SAVAŞI SIRASINDA İTALYA'NIN BEYRUT'U BOMBARDIMANI

Yrd. Doç. Dr. Ömer Osman UMAR*

Avrupalı devletler milli birliklerini kurduktan sonra büyük bir sömürge yarışı içerisine girmişlerdir. Bu devletlerden İtalya da 1860 yılında milli birliğini kurduktan sonra kendisine sömürge alanı aramaya başlamıştır. İlk sömürge alanı olarak da kendisine coğrafi, iktisadi ve kültürel bağlarının olduğunu iddia ettiği Tunus'u seçmiştir. Ancak Berlin Konferansı sırasında Almanya'nın Fransa'yı Avrupa'dan uzak tutmak için Tunus'u işgale teşvik ettiğini öğrenince, İtalya kendisinde Fransa'ya karşı koyabilecek gücü görememiş ve 1881'de Fransa'nın Tunus'u işgalinden sonra İtalya gözünü Osmanlının Kuzey Afrika'daki son toprak parçası olan Trablusgarb'a çevirmiştir¹.

Bu sırada İngiltere ve Rusya da Osmanlı Devletini parçalamaya yönelik faaliyetlerini hızlandırmışlardır. Almanya da müttefiki İtalya'nın Trablusgarb üzerindeki emelini desteklemiştir. Böylece Osmanlı Devleti Avrupa'da yalnız kalmıştır. Güçsüz ekonomisi, başarısız dış ve iç siyasi durumu nedeniyle Trablusgarb'de bir savaşı göze almadığından siyasi oyalamalarla işi geçiştirmeye uğraşmıştır. Gerekli askeri ve ekonomik hiçbir hazırlık yapmadığından baskına uğramıştır. İtalya, Eylül 1911'de Türklerin Derne Vapuru ile Trablusgarb'e gönderilen askeri yardım mal-

* Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü ELAZIĞ

¹ İsrail Kurtcephe, "1911-1912 Türk-İtalyan Savaşı'nda Kızıldeniz Mücadelesi" Askeri Tarih Bülteni, S.29, Ankara, (Ağustos), 1990, s.59

zemesini, kendisine karşı düşmanca bir hareket olduğunu ileri sürerek 28 Eylül 1911'de iltimatom vermiş ve 29 Eylül günü de savaş ilân ettiğini bildirmiştir².

Osmanlı Devleti gerekli tedbirleri alamayınca Türk subayları kendiliklerinden gönüllü olarak, muharebe meydanına koşmaya, bu amaçla komutanlıklarına ve hükümete başvurmaya başlamışlardır. Bu Türk vatanserverliği nedeniyle kısa sürede Trablusgarb'te yeteri kadar, hem de en iyi subaylar toplanmıştır. Kolağası Mustafa Kemal, Kurmay Binbaşı Enver (Enver Paşa), Binbaşı Ali Fethi (Okyar), Yüzbaşı Fuat (Bulca), Yüzbaşı Nuri (Conker), Yüzbaşı Ali (Çetinkaya) bunların başta gelenleridir³.

Bu genç subaylar 4.000 kişilik Türk kuvvetini en iyi biçimde yönettikleri gibi Libya halkını ortak düşmana karşı ayaklandırmışlardır. Yerli halktan bir çok birlikler kurup bunlarla beraber İtalyanları bir yıl gibi bir süre kıyıda kalmaya mahkum etmişlerdir. Bu büyük başarının elde edilmesinde Türk kahramanlığı kadar genç Türk komutanlarının teşkilât kurmaları ve harp sanatındaki üstün nitelik ve yetenekleri başlıca rol oynamıştır. Bu Türk subayların çalışmaları sonucunda buradaki yerli halk İtalyanlara karşı ayaklandılar. Bunlardan düzenli birlikler kurarak bu birlikler ile omuz omuza verip Trablusgarb'ı İtalyanlara karşı korumuşlardır⁴.

Trablusgarb'a karşı harekete geçerken burayı kolayca elde edeceğini sanan İtalya, sahil yerleşim bölgelerini ele geçirmesine, hatta 5 Kasım 1911'de Trablusgarb ve Bingazi'yi topraklarına kattığını ilân etmesine

2 Tefvik Doğanant-M. Ali Özütöçü, "Osmanlı Devletinin Politik, Ekonomik ve Sosyal Durumunun, Osmanlı-İtalyan Harbi (1911-1912)'nin Harekât ve İdari Faaliyetleri Üzerindeki Etkisi", *Askeri Tarih Bülteni*, S.21, Ankara, (Ağustos), 1986, s.58.

3 Genelkurmay, *1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi ve Kolağası Mustafa Kemal*, Ankara 1985, s.33,34.

4 Tefvik Doğanant-M. Ali Özütöçü, *a.g.m.*, s.60.; Daha geniş bilgi için bkz: Cemal Kutay, *Trablusgarb'de Bir Avuç Kahraman*, İstanbul, 1963.

rağmen güçlü bir direnişle karşılaşınca, savaşı Osmanlı imparatorluğunun Akdeniz sahillerine ve Ege Denizine kaydırmayı düşünmeye başlamışlardır. İtalyanlar bu yolla Türkleri karşısında daha büyük kozlara sahip olup, Türkleri kendi isteklerinin kabulü yönünden barışa zorlamak istemişlerdir. İtalya'nın bu yöndeki emelini Osmanlı Hükümeti dış temsilcilikleri vasıtasıyla öğrenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda İtalya'nın Akdeniz'deki Adalar, Selanik, İzmir, Beyrut limanı ve Çanakkale Boğazı'na saldırmayacağı ihtimali ortaya çıkmıştır⁵. Ancak Selanik Limanına karşı girişilecek bir saldırı, İtalya'nın savaşı Balkanlara yaymayacağına dair taahhütlerine ters düşeceğini ve Avusturya'nın muhalefetiyle karşılaşacağını düşünen Said Paşa kabinesi böyle bir saldırı ihtimalini oldukça zayıf görmüştür. Ayrıca hükümet İzmir bombardımanına, bu şehirde büyük ticari çıkarları olan İngiltere'nin razı olmayacağı, Beyrut'taki Fransız çıkarları nedeniyle de İtalya'nın buraya saldırmayacağı görüşündeydi. Geriye sadece adalar ve Çanakkale boğazı kalıyordu. Fakat boğazların Osmanlı Hükümetince trafiğe kapatılmasının Rusya'ya zarar vereceği yüzünden bu ihtimalde zayıf görülmüştür. Avusturya, böyle bir hareketin tarafsız devletlerin çıkarlarını yaralayacağından, İtalya Hükümeti'ni fikrinden vazgeçirmek için çalıştıklarını açıklamıştır. İngiltere ve Fransa ise Osmanlı hükümetine güven vermeye çalışırken, gerçekte İtalya ile yaptıkları gizli anlaşmalara göre hareket etmişlerdir. Bir taraftan İtalya'ya Akdeniz'de harekete geçebileceğini söylerken, diğer taraftan da Osmanlı Hükümetine İtalya'nın Akdeniz sahillerine ve Çanakkale boğazına saldırmak niyetinde olmadığını ve bu konuda kendilerine teminat verdiğini söylemişlerdir.

Bu tarihlerde Beyrut'ta Osmanlı Devletine ait sadece Avnullah korveti ile Ankara Torpitosu vardı. Daha önce tatbikat için Beyrut'ta bulunan Osmanlı donanması savaşın ilânından bir gün önce Çanakkale'ye gitmek

5 İsrâfil Kurtcepe, *Türk İtalyan İlişkileri (1911-1916)*, Ankara, 1995, s.101,102.

üzere buradan ayrılmış sadece bu iki gemiyi buradan bırakmıştı. Sonradan İtalyanların savaşı yayma konusunda kararlı olduğu görülünce bu iki gemiye Bahriye Nezaretinden şu emir verilmiştir: “Kuvvetinizle eşit bir düşmanla karşılaşsanız liman dışına çıkarak harp ediniz, üstün bir kuvvetle karşılaşsanız, şehrin açık ve savunmasız olduğunu ileri sürerek bombardıman edilemeyeceğini bildiriniz. Taarruza uğrarsanız sonuna kadar karşı koyunuz. Ümit kalmadığı takdirde gemileri boşaltıp batırınız.” Bu gemilerin Beyrut’a yapılacak kuvvetli bir donanmaya sahip olan İtalyan saldırısı karşısında başarılı olmaları imkânsızdı. Buna rağmen gemilerin burada bırakılması faydadan çok zarar getirmiş ve İtalyanlar bu fırsattan faydalanarak şehri bombardıman etmişlerdir. Çünkü bu gemilerin limanda bulunması Lahey Sulh Konferansı’nın “Açık limanların bombardıman edilmeyeceği” kararından şehrin faydalanmasına engel olmuştur⁶.

Halbuki İç İşleri Bakanlığı 17 Ekimde Başkanlığa yaptığı müracaatta, bu durumu bildirdikten sonra Ankara torpidosunun Yumurtalık bölgesinde, Ceyhan nehri ağzında emniyete alınmasını ve Avnullah’ın da taarruza uğramayacağı diğer bir limanda muhafazasını önermiş ve durumun Bahriye Nezaretine bildirilmesini istemişti.

Bahriye Nezareti ise “gemilerin limandan çıkmalarının uygun görülmediği, durumda bir değişiklik olmadığı ve bir taarruza uğrarlarsa ne şekilde hareket edeceklerinin kendilerine bildirilmiş olduğu” cevabını vermiştir. Başbakanlık da “iki geminin limanda kalması Bahriye Nezaretinin takdirine bağlıdır” diyerek sorumluluğu üzerinden atmıştır⁷.

İtalya ilk hedef olarak Beyrut’u seçti. Beyrut’u hedef seçmesinin nedenlerine gelince, Beyrut bir Osmanlı şehri olmasına rağmen Fransız nü-

6 Necdet Hayta, “Beyrut’un İtalyanlar Tarafından Bombardımanı (24 Şubat 1912)”, *Askeri Tarih Bülteni*, S.38, Ankara, (Şubat), 1995, s.185,186.

7 Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, 1911-1912 Osmanlı -İtalyan Harbi Deniz Harekati*, C.III, Ankara, 1980, s.58.

fuzunun yoğun olduğu bir bölgeydi; Beyrut'ta çok sayıda Avrupalı Yaşıyordu. Ayrıca Beyrut, bütün ilahî dinlerce kutsal sayılan Kudüs'ün bir kapısı durumundaydı. İtalyanların Beyrut'u bombalamaları yalnız Osmanlı Devletini değil, diğer Avrupa devletlerini de rahatsız edecek ve büyük devletler Babiali üzerinde baskı yaparak barışa zorlayacaklardı. Beyrut'un bombardımanı sonrası İtalya'nın asker çıkarmasını ve Kudüs'ü ele geçirmesini diğer Hıristiyan ülkeler istemeyecekler ve savaşı sona erdirmek için ellerinden geleni yapacaklardı. Çünkü Trablusgarb'ta Türk-Arap direnişçilerinin İtalyanlara karşı kazandığı başarılar, Osmanlı siyasi çevrelerinde direniş fikrini güçlendirirken İtalyan Hükümeti, kağıt üzerinde yaptıkları planın tutmamasının hayal kırıklığını yaşamışlardır. İtalya kamuoyunda var olan savaşı sona erdirme arzusunun gittikçe kuvvetlenmesi İtalya'yı bu gibi çarelere itmiştir⁸.

İtalya, savaş sırasında devamlı surette Doğu Akdeniz kıyılarını abluka altında tutup, kontrol etmiştir. 29 Eylül 1911 (16 Eylül 1327) Cuma günü üç firkateyn Sayda sahilinde geçip, Hayfa'ya doğru gitmişlerdir⁹. Osmanlı Devleti idarecileri de bu tür hareketlerin tümünü anında Dahiliye Nezaretine iletmişlerdir. Adana Valisi de Anamur Kaymakamlığında aldığı bilgi üzerine Dahiliye Nezaretine 18 Ekim 1911 (5 Teşrin-i evvel 1327) de sabaha karşı saat üç sıralarında iki bacalı ve iki direkli armasız bir savaş gemisinin sahile altı mil uzaklıkta geçtiğini bildirmiştir. Yine aynı vali İçel mutasarrıflığında aldığı haber üzerine Dahiliye Nezaretine gönderdiği 19 Ekim 1911 (6 Teşrin-i evvel 1327) tarihli telgrafında da 18 ekim sabahı Rodos istikametinde Milac iskelesi önüne bir torpido muhribi gelerek yarım saat sonra yine geldiği yöne döndüğü ve bandırasının çok küçük olması nedeniyle hangi devlete ait olduğunu anlayamadığını bildirmiştir¹⁰.

8 İsrail Kurtcephe, a.g.e., s.107.

9 Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Nezareti, Muhaberat-ı Umumiye Dairesi, Siyasi Evrakı (DH-SYS), Dosya No:75-9, Vesika No:1-9.

10 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-13.

İtalya ile Osmanlının savaş durumunda olması nedeniyle halk arasında İtalyanlara karşı bir nefret uyanmıştır. Öyle ki Osmanlı Devleti bu kin ve nefretin bir sonucu olarak diğer devlet vatandaşlarının da İtalya vatandaşı zannedilerek bir hakarete maruz kalmalarından endişelenmiştir. Bu nedenle Beyrut'a gelen Fransız kruvazörü mürettebatının da İtalyanlar zannedilerek böyle bir hakarete maruz kalmasının önlenmesi için Osmanlı Hariciye Nezareti, Dahiliye Nezaretinden mürettebatın karaya çıkarılmaması ve subayların da sivil olarak gezmelerine izin verilmemesi istenmiştir¹¹.

20 Ekim 1911 (7 Teşrin-i evvel 1327) de saat beş buçuk sıralarında üç direkli armasız bir savaş gemisinin bir yat ile Anamur'un yedi sekiz mil açıklarında batıya doğru hareket ettiği ve Milac önünde yarım saat durduktan sonra iki saat aradan sora tekrar dönüp aynı yöne gitmiştir. 21 Ekim 1911 (8 Teşrin-i evvel 1327) de dört büyük savaş gemisinin sabahleyin Anamur'dan Mersin'e geçtiği İçel mutasarrıflığından bildirilmiştir.

İtalya filosu 20 Ekim 1911 (13 Teşrin-i evvel 1327) de Sayda, Hayfa ve Beyrut sahillerini dolaşarak keşif ve kontrollerde bulunmuştur. 28 Ekim 1911 (15 Teşrin-i evvel 1327) akşamı Yumurtalık ile İskenderun arasında çok açıkta iki torpido görülmüştür. 2 Kasım 1911 (20 Teşrin-i evvel 1327) günü Beyrut limanına 12.250 tonluk Trurlakray adındaki bir Fransız zırhlı kruvazörü gelmiştir. Daha sonra Fransız savaş gemilerinin limanı ziyaretleri devam etmiş ve 20 Ekim 1911 (7 Teşrin-i evvel 1327) günü de Gameyta adlı Fransız savaş gemisi Beyrut limanına gelmiştir. 22 Kasım günü Gameyta adlı Fransız savaş gemisi Trablusşam'a gitmiştir. Lazkiye'ye de uğrayan bu savaş gemisi tekrar Beyrut'a dönmüştür. Aynı gün iki bacalı bir İtalya savaş gemisi limana yaklaşmak suretiyle Taş ucuna gelip Alayan'da durup limana bakarak kontrol ettikten sonra gemi Kıbrıs'a gitmiştir. Bu sırada Silifke sahilindeki Kızkalesi önüne iki torpido

11 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No:1-9.

gelip, üçer dörder saat kalmış ve havayı fişenk atarak etrafı kontrol etmiştir. Beyrut limanında bulunan Fransa'nın Gameyta adlı savaş gemisi 29 Kasım 1911 (16 Teşrin-i sani 1327) de Beyrut limanından ayrılmıştır¹².

İtalya savaş gemilerinin sıkça böyle limanlar civarında görülmesi üzerine bu savaş gemilerinin Beyrut'a geleceği şaiyası çıkmış ve halkın bir kısmı silahlı gezimeye başlamıştır. İdarece, halka bu yönde bir şeyin olmayacağı yönünden teminat verilerek halk sakinleştirilmiştir. Bazı zengin kişiler ailelerini Cebel'e ve Şam'a göndermişlerse de Dahiliye Nezaretinin emirleri doğrultusunda bunların da döneceği umulmuştur. 6 Kasım 1911 (24 Teşrin-i evvel 1327) günü halkı sakinleştirici bir beyanname valilikçe yayımlanmış ve halk işiyle gücüyle ilgilenmeye devam etmiştir. Fransız zirhlısı mürettebatı bir gün önce gece şehre çıkmışsa da Fransız konsolosuna gönderilen haber üzerine mürettebat derhal vapura alınmıştır. Vali vekili konsolosa iadeyi ziyarette bulunarak, teşekkürlerini sunmuş, konsolos da bundan sonra mürettebata gece şehre çıkma izni verilmeyeceğini söylemiştir. Vali vekili devriyeleri arttırarak emniyete her zamankinden daha çok önem vermiştir.

Fransız kruvazörü Trablusgarb savaşının çıkmasından sonra Tolon limanından özel olarak Beyrut limanına gönderilmiştir. Savaş gemisinde deniz mürettebatından başka 500 kadar da kara askeri bulunmaktaydı.

İtalyanların saldırıda bulunacağı korkusu bölgedeki diğer şehirlerde de ortaya çıkmıştır. Baalbek kazası Rum Katolik metropolidiyle Rum Ortodoks metropolid vekilinin ve Maruni patrikhanesinin, Baalbek kaza vekili Petras Mihail imzalarıyla Dahililiye Nezaretine bir telgraf çekilerek, İtalyanların Trablusgarb'ta olduğu gibi Suriye sahilini de abluka altına alacakları şaiyası çıktığı, kaymakam ile bazı memurların depodaki silahların halka dağıtımının teşvik edilmesi nedeniyle artık halk arasında kaza-

12. BOA, DH-SYS. Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-13.

dan göç başladığı belirtilerek, emniyet ve sükunun sağlanması için yeterince kuvvet gönderilmesi ile sükunu bozucu hareketlerin teşvik edilmesinin önlenmesi istenmiştir.

Herhangi bir İtalya saldırısı karşısında zarara uğramamak için gerekli tedbirler de sahil kesimindeki diğer bölgelerde de alınmıştır. Akka kalesinde o sırada çok miktarda askeriye ve Hicaz demiryoluna ait barut bulunması kasaba halkı için her zaman tehlike oluşturması ve hele böyle nazik bir ortamda buranın denizden görülen bir yer olmasının kasaba açısından saldırı ihtimaline karşı daha tehlikeli olacağı göz önüne alınarak uygun bir yere taşınması sağlanmıştır¹³.

Avnullah Korveti ile Ankara Torpidosunun stimbot ve filikaları devamlı olarak gözetleme faaliyeti yürütmektedirler. İtalya hükümeti, bu iki geminin Trablus'a yapılan kaçak nakliyatı himaye etmekte olduğunu bilmektedirler. Bu nedenle Mersin-Silifke arasında karakolla görevlendirilen Garibaldi zırhlı kruvazörü, 20 Şubat 1912 de hareketinden sonra refakatine verilen Farrucio zırhlı kruvazörü ile birlikte, Beyrut'taki Türk korvet ve torpidosunun yok edilmesi görevini almıştır. Her iki gemi 21 Şubat saat 24.00'de buluştular. Duca di Genova yardımcı kruvazörü de 24 şubat fecir vakti, Beyrut önlerinde adı geçen iki kruvazöre katılacaktı. 24 Şubatta Amiral Revel komutasındaki gemiler Beyrut önünde gözüktükleri zaman, Avnullah gümrük anreposu önünde kıyıdan 50 metre mesafede yatıyor ve Ankara torpidosu da liman dairesi önünde, rıhtımdan sekiz metre açıkta bağlı bulunuyordu. Batı'dan Re'sibeyrut istikametinden gelmekte olan iki düşman zırhlı kruvazörü, mendirek üzerindeki gözcüler tarafından haber verilince, Avnullah liman ağzına karşı, mendireğe iskele bordasını vermiş bir durum almıştır. Bu şekilde bir bordasındaki iki 150 ve üç 75mm.lik topunu kullanabilecekti.

13 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No:1-9.

İki tarafın kuvvetlerine baktığımızda: 1871 de İngiltere'de tamamlanan ve 1907 de İstanbul'da tadil edilen Avnullah 2400 ton, sürat 12 mil, 250 ton kömür alır. Personeli 220 kişi, topları 4 adet 150mm.lik (baş ve arka omuzluklarda ikişer adet) 6 adet 75 mm.lik (ikisi başomuzlarda, dördü bordolarda) 4 adet 57 mm.lik (bordolarda). Garibaldi ve Ferruccio ise 1901 de yapılmış olup, gemilerden her biri 7400 ton, sürat 20 mil, 650 ton kömür alır, personeli 517 kişi. Silahları her birinde 1 adet 250mm.lik(baş-taret), iki adet 203 mm.lik (kıç taret), 14 adet 152 mm.lik (10 tanesi kozamatlarda, 4'ü güvertede) 10 adet 76mm.lik, 6 adet 47 mm.lik, 2 adet 37 mm.lik 450 mm.lik dört adet su üstü torpido kovanı.

Garibaldi, mendireğe 3000 metreye kadar sokulurken, eşi kruvazör de ondan 2000 metre uzaklıkta bulunmaktaydı. Garibaldi gemisi tarafından ateş açılınca ilk mermi Belediye hastanesi arkasındaki Kumluk denilen yere düşmüştür. Buna karşı Avnullah gemisi iskele baş omuzluğundaki bir 150 ve bir 75 mm.lik topuyla karşılık vermiştir. İtalyanlar Türk gemisinin derhal karşılık verecek derecede muharebe gücüne sahip olmadığını sanarak ateşi keserek uzaklaşmışlardır. Avnullah ateşi kestikten sonra Avnullah'ın seyir subayı, düşmanın limanı bombardıman etmek yetkisini taşımadığını, Bahriye Nezaretinin talimatına göre gidip iki kruvazöre komuta eden ve Garibaldi gemisinde bulunan Amiral Revel' iletmiştir. Bu sırada iki düşman gemisi de 6000 metre uzaklıkta toplarını mendirek ağzına yöneltmiş olarak muharebeye hazırlanmıştır¹⁴.

24 Şubat 1912 (11 Şubat 1327) sabahı saat 7 civarında İtalya savaş gemisi Beyrut açığına gelmiştir. Saat dokuza yirmi dakika kaldığı bir zamanda Kontramiral imzasıyla gönderilen ultiimatonda Avnullah kruvazörüyle torpidosunun saat dokuza kadar limanda çıkarılarak kendilerine tes-

14 Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri, 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi Deniz Harekati*, C.III, s.101,102.

limini istemiştir. Bu sırada liman dairesinde Avnullah kumandanı ve liman reisi müzakere ettiği sırada ve vali Hazım notaya cevap yazmakta iken ve cevabı bildirmeye fırsat verilmeden saat dokuzda aniden İtalya zırhlıları bombardımana başlamıştır. Avnullah savaş gemisi kaptanı hemen savunma tertibatı aldıktan sonra alınan talimat gereğince buranın, memleketin müstahkem olmadığından bahisle burayı bombardıman etmeye salahiyetlerinin olmadığı uygun bir şekilde bildirmiştir. Saat dokuzda başlayan bombardımana karşı şiddetle mukabele edilerek, son dereceye kadar müdafaada sebat edilmiştir. Bu direniş sırasında geminin çeşitli yerlerine mermi isabet ettiğinden dolayı artık müdafaa edebilecek durumu kalmayıp, kazanlarından birinin patlamasından çaresiz kalınarak gemiyi batırma ve askerleri gemiden çıkarma emri vermiştir. Bu sırada mümkün olduğu kadar da gemideki hafif silahlar alınmıştır. Yaralıları hastaneye kaldırılırken kalanlar da firkaı askeriye kumandanlığının emrine verilmiştir. Böylece bombardıman sırasında Avnullah hedef seçildiğinden dolayı gemi batmıştır. Avnullah gemisinin görünüşü ile ilgili olarak bkz. Ek-1. Ankara torpidosu ise düşmanın verdiği nota sürenin dolmasından yirmi dakika önce verilen emir üzerine liman dahilinde batırılmıştır. Bombardıman sırasında limanın görünüşü ile ilgili olarak bkz. Ek-2, Ek-3, Ek-4.

Beyrut valisi Hazım tarafından dahiliye nezaretine yazılan 24 Şubat 1912 (11 Şubat 1327) tarihli yazıda Kruvvet Torpidomuz liman dahilinde battıktan sonra düşman zıhlılarının çekilerek biraz açıkta beklediklerini bildirmiştir. İlk bombardımanda batırılan gemilerin dışarıda kalan kısımlarını tamamen batırmak amacıyla öğleden sonra saat ikide tekrar top ateşine başlayan İtalya gemilerinin saldırısında Bank-ı Osmani, Selanik Bankası, Rüşumat Dairesi ve müstemilatı, rıhtım duvarı ile iki özel bina kısmen hasara uğrarken halktan da birçok kişi yaralanmıştır. Hasara uğrayan binalardan biri de Beyhumzadelerin ticarethanesi olmuştur. Beyhumzadelerin ticarethanesinin tahribinin görünüşü için bkz. Ek-5. Zırhlılar bu ha-

reketten sonra tekrar çekilmişlerdir¹⁵. Selanik Bankasının müdür odası bkz. Ek-6,7, bekleme salonu bkz. Ek-8 hasar görmüştür. Selanik Bankasının bulunduğu binanın tahribinin cephe görüntüsü için bkz. Ek-9, Bankı Osmanî'nin ise evrak odası bkz. Ek-10, faktörölör odası bkz. Ek-11 tahrip olmuştur. Bankı Osmanînin tahribinin dıştaki görüntüsü için bkz Ek-12. Ayrıca Şikal Bankası da hasara uğramıştır. Bankadaki hasarın görüntüsü için bkz. Ek-13.¹⁶ Bu saldırılar sonucunda yapılan ilk tahkikatta 15 şehit ve 100 kadar yaralı olduğu anlaşılmıştır. Aynı gün Dahiliye Nezaretine çekilen diğer bir telgrafta ise amiralin tebliğ ettiği ultiatom ile liman dahilindeki gemilerimiz üzerine başlayan saldırı arasında yirmi dakikalık bir zaman geçtiğinden dolayı habersiz olarak rıhtım üzerinde gezen çok sayıda kişinin olması hatta o sırada liman dairesinde bulunan vali ile beraberindeki memurların önlerine ve arkalarına düşen şarapneler arasında kurtulmaları bir mucize olmuştur. Kayıplar rıhtım üzerinde bulunan halk ile gemi mürettebatı arasında olmuştur. Öğlen sonu saat bir itibariyle bombardımanda zarar gören kişiler arasında tespit edilen 30 ölü, evlerine giden tahminen elli altmış kadar hafif yaralılarından başka hastaneye kaldırılan 38 yaralı olmuştur¹⁷.

26 Şubat 1912 (13 Şubat 1327) tarihi itibariyle gerek Avnullah gemisi mürettebatından gerekse polis, jandarma ile halktan şehit ve yaralı olanların sayısı aşağıda tablo I de gösterilmiştir:

15 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-13.

16 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

17 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-13.

Tablo I

Şehit	Yaralı	Kayıp
20 Asker	14 Yaralı asker	20 Asker
2 Subay	8 Hafif yaralı subay	
Toplam 22 şehit	Toplam 22 Yaralı	Toplam 20 kayıp
Genel Toplam 64		

Avnullah gemisindeki şehit ,yaralı ve kayıplar toplamı 64 kişidir.

Ankara Torpidosunda ise şehit ve yaralanan hiçbir kimse olmamıştır.

Bombardımanda polis ve halktan ölenlerin isimleri, memleketleri,tabiyyetleri ve sanatları aşağıda tablo II de verilmiştir:

Tablo II

Adı Şöhreti	Tabiiyeti	Memleketi	Sanatı
Suku'l-bilad mahallesinde oturan Ömer Şanlı	Devleti Osmaniye	Beyrut	—
Suku'l Bilad Mahallesinde Muhammed Temr	“	“	—
Suku'l-Beyhumda Mişel Urman	“	“	Tacir
Suku'l-Beyhumda Abdurrahman bin Hacı Aliş Ayan	“	“	—
Suku'l-Beyhumda İdris bin İbrahim Mesud Bahri	“	“	Tacir
Tahte Basita Mahallesinde Esad bin Ömer Boci	“	“	—
Toka Mahallesinden Hacı Said Mustafa Paşa	“	“	Hamal

TRABLUSGARB SAVAŞI SIRASINDA
İTALYA'NIN BEYRUT'U BOMBARDIMANI

739

Basita Tahta Mahallesiinden Osman Hacı İbrahim Usta	“	“	—
Meydan Mezraa Mahallesiinden Said bin Muhyiddin Vehbi	“	“	Sebzeci
Başyora Mahalesinde Abdurrauf Ali Eş-Şeyh	“	“	Rusumat Hamalı
Basita Tahta Mahallesiinde Mustafa bin Ali Trablusi	“	“	Dülger
Basita Tahta Mahallesiinde Raşid bin Abdurrahman Karisa	“	“	—
Basita Tahta Mahallesiinde Said Bektaş Temami	“	Şam	Manifaturacı
Basita Tahta Mahallesiinde Sadeddin bin Osman el-Caferi	“	Beyrut	Tacir
İskelede Bakkal Muhammed Ebu Selim el-Hamami	“	“	Tacir
Zarub Temlisde Oturan Hacı Abdusselam	“	Mağribi	Semar
Katoli cemaatından Selim bin Yusuf Es-Sabağa	“	Cebel'i Lübnan'ın Deyru'l-Kamer	Tüccar Katibi
Basita Mahallesiinden Ebu Halil Rahvan	“	Beyrut	Yapağı Tüccarı
Asur Mahallesiinden Şeyh Mustafa Ebu Nasır	“	“	Kayıkcı
Asur Mahallesiinden Ebu Ömer Elmir	“	“	Kasap
Resu'l Bena'a Mahallesiinden Muhammed bin Hacı Selam	“	“	Tramvay Sürücüsü
Hazku'l-Amik Mahallesiinden Mustafa bin Ali Traysi	“	“	Dülger

Suku'l-Cedid Mahallesinden Muhammed Hacı Abdülgani Fettuh	“	“	Tabureu
Bevabite es-Saray Mahallesinden Hacı Haşim bin Hacı Halil	“	“	Tütüncü
Eşrefiye Mahallesinden el-Hac Muhammed Temim	“	“	
Sami Mustafa Şebli	“	Cebel-i Lübnan	—
Musaytaba Mahallesinden Hasan bin Hacı Ahmed Aynati	“	Beyrut	Sebzeci
Kumluk Mahallesinden Muhammed Ali Rahvan	“	“	Oğun Satıcısı
Druz Mahallesinden Mişel Veled Corci Arman	“	“	Tüccar
Zebdaniye Mahallesinden Cıran Veled İlyas Elmerci	“	“	Terzi
Re'su Beyrut Mahallesinden Selman bin Hüseyin El-Tilyun	“	“	Kosacı
Avz Said Mahallesinden Rupin Oğlu Salamon	“	“	Mütekaid
Beyaz çehreli siyah bıyıklı hüviyeti meçhul	—	—	
Bab-ı Avrisde oturan Musevi Şanfran bin İshak	Rusya Tabaasından	Beyrut	Uruzdubak Mağazasından
Süleyman Dürzi	Devleti Osmaniye	“	—
Selim bin Şaban	“	“	—
Yusuf Veled Cilb	“	“	Nahl-Betosni Bankasında hizmetli

Polis memurlarından Muhammed Şani	"	İstanbul	Polis Memuru
Hacı Masbah bin İbrahim	"	Beyrut	—
Derka Mahallesinden Muhammed Ali	"	Haleb	—
Cemil Efke Derban	"	Beyrut	Üçüncü Polis Komiseri

Yukarıdaki tablo II de verildiği gibi ölenlerden kimliği tespit edilen 41 kişidir. Buna ilaveten bir de askeri hastaneye ölü olarak kabul edilip de hüviyetleri anlaşılamayan 15 kişi de buna eklenince toplam ölü sayısı 56 kişiyi buluyor. Bu kişiler arasında ikisi suikast sonucu öldüğünden bunu toplamdan çıkardığımızda bizzat bombardıman sonucunda ölenlerin sayısı 54 kişidir.

Bombardımanda yaralanan polis, jandarma ve halktan olan kişiler tablo III te verilmiştir:

Tablo III

İsim ve şöhreti	Tabiiyeti	Memleketi	Sanatı
Zukaku'l-Bilat mahallesinden Halid bin El-Cafari	Devleti Osmaniye	Beyrut	—
Sayfi Mahallesinden İskender Metricis	"	"	—
Basita Kuka Mahallesinden Osman Ali Zeydani	"	"	Rusumat İşçisi
Meydan Metraha Mahallesinden Necib bin Metri Beryori	"	"	—
Basita Kuka Mahallesinden Hafir bin Abdulafv	"	"	—

Basita Tahtadan Halid bin Ali Ferşuh	“	“	—
Başita Fevka Mahallesinden Bedri bin Selim Bedri	“	“	Kebapçı
Basita Fevka Mahallesinden Deyb Mahmud	“	“	—
Basita Fevka Mahallesinden Hacı Salih Mansur Bercavi	“	“	—
Basita Fevka Mahallesinden Muhammed bin Mustafa Saade	“	“	—
Basita Fevka Mahallesinden Abdurrahman Asfer	“	“	—
Basita Tahta Mahallesinden Saadeddin Ahmed Şeyho Faridi	“	“	—
Basita Tahta Mahallesinden Zeki bin Muhammed El-Acem	“	“	—
Basita Fevka Mahallesinden Hasan bin Ali Hicazi	“	“	—
Basita Fevka Mahallesinden Maruf bin Ali Elbeşe	“	“	—
Cebel-i Lübnanlı Necib bin Osman Carcur	“	“	—
Cebel-i Lübnan'ın Cebel karyesi Re'su Beyrut Mahallesinden Hasan bin Ömer şamlı	“	“	—
Asur Mahallesinden Hacı Hamudi Numan	“	“	—

TRABLUSGARB SAVAŞI SIRASINDA
İTALYA'NIN BEYRUT'U BOMBARDIMANI

743

Asur Mahallesinden Halil Şarkavi	"	"	Madenci
Musaybata Mahallesinden Hafir bin Hacı Halil	"	"	Manifaturacı
Musaybata Mahallesinden Muhammed ibni Abdullah Numan	"	"	—
Remle Mahallesinden Muhammed Ebu'l Ala Mısri	"	"	—
Mezraa Mahallesinden Neciib Velidimitri	"	"	Kahveci
Eşrefiyeden Hacı Muhammed ibni Muhammed Temim	"	"	—
İbrahim Halefullah	"	"	Hamal
Muhammed bin Hüseyn Kürdi	"	Süleymaniye	—
Suku'l-Attariye Mahallesinden oturan Ahmed bin Muhammed Hevace	"	Beyrut	Kayıkcı
Ali Kaptan	"	Haleb	Süpiirgeci
Hüseyn Şerif	"	Baalbek	İşçi
Muhammed Emin bin Saadeddin	"	Zeydaniye	Fırıncı
İkender Ceysi	"	Şam	—
Naime binti Yusuf	"	Sayda	—
Esad Caryus Saba	"	Zahle	—
Şaiya binti Yusuf	"	Beyrut	—
Ciran İbni Sacra	"	"	—

Mülhem Müslim	"	Zahle	—
Bahaeddin Efendi	"	Sayda	Polis
Kumluk Mahallesinden Mustafa Abdurrauf Şumam	"	—	—
Selim bin Muhammed Ali	"	—	—
Abdullah Mısri	"	—	—
Arabacı Muhammed Ali	"	—	—
Hacı Kasar	"	—	—
Muhammed	"	—	—
Abdullah	"	—	—
Emin Efendi Tayyare	"	Beyrut	—
Ahmed Rüştü Efendi	"	Kıbrıs	Polis
Behiç Efendi	"	Şam	Küçük Subay okulu talebesi
Kaymakam Refik Bey	"	—	Kolordu Eczacısı
Cevad	"	—	Tabya talebesi
Muhammed Vecih bin Abdullatif	"	Şam	—
Mülazım İbrahim Efendi	"	—	Amasya Redif Taburu Mülazımı evveli
Halim Fevzi Efendi	"	—	Komiser Muavini
Musevi Cemaatından İlyâ Veleaslanaya	"	Beyrut	—

Hacı Muhammed	“	Adana	Dabağ
Derke Mahallesinden Halil Hacı Yusuf	“	—	—
Fehmi Efendi	“	—	Beyrut istinaf mahkemesi katibi
Mecid	“	—	Jandarma

Beyrut Bombardımanı sırasında tablo III de gösterilen yaralanan şahısları topladığımızda toplam yaralı sayısının 57 olduğu görülmektedir. Ancak belgede bu isimler sayılırken hata yapan katip sayıyı 58 göstermiştir¹⁸.

Yabancı vatandaşlardan ölmüş kimse olduğuna dair bir bilgi olmadığı gibi valiye gelen Fransa, İngiltere, Rusya ve Almanya konsolosları da bu yönde hiçbir ifadede bulunmayıp, aksine kendi vatandaşları ile yabancı müesseselerin korunması için alınan tedbirlerden dolayı teşekkür etmişlerdir.

Bombardımanın etkisini halk üzerinde arttırmak için liman cihetinde olmayan Cebel-i Lübnan dahilinde ve limana beş altı kilometre mesafede Metn kazasının merkezi olan Hudeyde'ye de bir mermi atılmış ise de herhangi bir insan kaybı olmamıştır.

Bu sırada şehirdeki saldırı ortamından faydalanan halk redif taburu deposunu basıp, bin kadar silah ve çok miktarda cephaneyi almıştır. Karışıklık anında çarşıda Keffe'l-Ahmer adındaki mağazanın kilitleri kırılarak bazı silahlar alınmış ve eşyalar yağmalanmıştır. Bir kısım halk da Beyrut dışında bulunan cephaneyi kuşatarak buradaki silahların verilmesi talebinde bulunmuşlardır. Birkaç kişi ise bu sırada hiçbir sebep olmaksızın

18 BOA, DH-SYS. Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-10.

zın halktan birkaç kişiyi öldürmüştür. Bilinen eşraftan bir iki kişi ise petrol tenekelerine doldurdukları fişenklere sokaklarda dolaştırarak Müslümanlara dağıtmıştır. Bir ara bazı kişiler İtalyan zannıyla Rusya ve İngiltere konsoloslarına saldırmak istemişlerdir. Ayrıca Cebel-i Lübnan'a kaçmak fikriyle Cebel-i Lübnan hududunu geçen Müslümanlardan bazıları ile Cebel Hıristiyanlarından bazıları arasında çıkan çarpışmada birkaç yaralı olmuş ve bu durum başta Beyrut olmak üzere bölgede büyük endişe uyandırmıştır.¹⁹ Bu olay üzerine Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı Müslüman halkın nefretine rağmen sıkı güvenlik tedbirleri alarak, tüm halkın huzur ve emniyetini sağlamıştır. Bunların gerekli işleri sağlanarak sonradan trenle tekrar geri Beyrut'a gönderilmişlerdir. Mutasarrıf Cebel'in kuzey ve diğer kesimlerindeki emniyeti tam olarak sağlamıştır²⁰. Beyrut valisi de bu durum karşısında şehir dahilinde kötü bir duruma meydan vermemek için her türlü tedbiri almıştır. Beyrut valisi 24 Şubat 1912 (11 Şubat 1327) günü Dahiliye Nezaretine gönderdiği yazıda; Müslüman halkın ele geçirdiği silahlarla gece ve gündüz şehirde dolaşmaları Beyrut'un nezaketi mevkii itibariyle çeşitli milletler arasında bazı hadiselerin çıkması tehlikesi doğurması ihtimaline sebep olacağından bu tür olayları önlemek, askeri kuvvetlerle hükümetin icraatını te'yid, alınan silahları hızlı bir şekilde toplamak, mevcut durum ve harbiye nezaretinden fırka kumandanlığına gelen telgrafnamede icap ederse kumandanlık tarafından idare-i örfiye ilan edilip derhal divan-ı harbi örfi kurulmasına izin verilmesi halinde yarından itibaren idare-i örfiye ilan edileceği bildirilmiştir. Bu yöndeki istek halk üzerinde büyük tesir uyandırmış ve halk elindeki silahları iade etmeye başlamıştır²¹. Meclisi vükela bu yöndeki isteği 21 Mart 1912 (1330 R.2) günü görüşerek sadece Beyrut'a münhasır olmak üzere geçici olarak idare-i örfiye ilanıyla bir divan-ı harbi kurulması kararını alıp, bu

19 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-13.

20 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No: 1-9.

21 BOA, DH-SYŞ, Dosya No:75-9, Vesika No: 1-13.

yönde Harbiye ve Dahiliye Nezaretlerine izin vermiştir.²² Halkın silahları iadesi örfi idarenin ilanından sonrada devam etmiş olup, silahlar karakollara bırakıldığı gibi kendilerinin tanınmalarını istemeyenlerin de mahalle sokaklarına silahları bıraktıkları görülmüştür. Alınan silah ve cephanenin iadesi için tayin edilen süre 26 Şubat 1912 (13 Şubat 1327) akşamı son bulmuştur. Artık banka şubeleri ile Cebel-i Lübnan vesair mahallere kaçan esnaf dışında herkes mağaza ve dükkanlarını açarak işiyle uğraşmaya başlamıştır.

Bombardıman nedeniyle korkudan bazı şahıslar Şam ve diğer mahallere kaçmışlardır. Bombardıman sonrası da bu tür saldırıların süreceği şaiyaları çıkmıştır. Örneğin yine düşman gemilerinin Cumartesi günü tekrar Beyrut'a gelerek şehri topa tutacakları yönünde bazı cahiller tarafından söylenen sözler üzerine idarenin bu haberleri yalanlamasına rağmen bazı kişiler aileleriyle birlikte öteye beriye kaçmaya başlamışlardır. Bunun üzerine 1 Mart 1912 (17 Şubat 1327) günü daha etkili olmak üzere şehrin her tarafına gönderilen çağırıcılar vasıtasıyla ve beyannameler neşriyle halkın heyecanı yatıştırılmaya, asayiş ve güven sağlanmaya çalışılmıştır.

Bombardıman saldırısı anında üç şahsın suikast olarak kurşunla öldürüldüğü tespit edilip konu araştırılmıştır. Beyrut'ta mevcudu iki taburdan oluşan dört yüz nefer ve zabıt mektebindeki yüz öğrenci halkın heyecanını bastırmak için hemen faaliyete geçmiştir²³.

Bombardıman sırasında halkın içerisinde bir kısım kişiler hapisteki mahpusların tahliyesi ve kaçması için bir takım hareketlerde bulunmuşlardır. İçerden de mahpuslar hapishanenin kapı ve demir parmaklıklarını kırmıştır. Ancak alınan tedbirlerle bunların kaçmaları önleildiği gibi sükunet de sağlanmıştır. Sadece belediye hastanesinde bulunan hasta mahpus-

22 BOA, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV), Dosya No: 226, Vesika No:147.

23 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No: 1-13.

lardan üçü hastane yakınına düşen top mermisinden istifade ederek kaçmışlar. 25 Şubat 1912 (12 Şubat 1327) günü kaçan üç mahpustan ikisi kendiliklerinden gelip teslim olurken biri de 28 Şubatta yakalanmıştır²⁴.

Bu tür hareketler üzerine ortamı yatıştırmak için Vali Hazım Bey halka karşı münasip bazı beyannameler yayınlamıştır. Asayişin sağlanması için her türlü tedbirin alınmasının yanı sıra ek olarak ta Şam'dan asker istenilmiştir. Bunun üzerine aynı gün 24 Şubat 1912 (11 Şubat 1327) 200 süvariden oluşan üç bölük asker saat üçte özel bir tren ile Beyrut'a gönderilmiştir. Ayrıca Şam valisi de benzer bir asayişsizliğin Şam'da da çıkmasını önlemek amacıyla gerekli tedbirleri almıştır. Şam'da gönderilen 200 süvari 25 Şubat 1912 (12 Şubat 1327) de Beyrut'a gelerek asayiş sağlamaya için faaliyete başlamıştır.

Beyrut bombardımanı nedeniyle benzer olayların bu bölgedeki diğer şehirlerden de çıkacağı ihtimaline karşı Dahiliye Nezareti mutasarrıflıklara tebligatta bulunmuş ve bu çerçevede Kudüs Mutasarrıfı Cevdet de gerekli tedbirleri almıştır.

Dahiliye Nazırı, Beyrut Vilayetine yazdığı 24 Şubat 1912 (11 Şubat 1327) tarihli yazısında konsoloslardan sefaretlere gelen bilgide bombardıman esnasında silahları yağma edenlerin Avrupalılara tecavüz ettiğinin yazıldığı ve bu konu ile ilgili bilgi istendiği belirtildikten sonra böyle bir şey olmamışsa hemen bildirilmesini istemiştir.

Halk herhangi bir devlete ait tebaaya saldırıda bulunmamıştır. Bir Rusyalı Musevi liman yakınında rıhtım üzerinde ölmüşse de bu şahıs bombardıman sırasında şarapnel parçaları sonucunda öldüğü ihtimali yüksektir. Ayrıca vali içerde kaldığı anlaşılan kurşun veya şarapnel parçasının çıkarılarak gerçeğin öğrenilebileceğini açıklamış, eğer kurşunla öldü-

24 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No: 1-3

rüldüğü ortaya çıkarsa katilin araştırılacağını açıklamıştır. Bu hususla ilgili olarak konsolostan önceden herhangi bir yazının gelmediğini sadece böyle bir yazının 25 Şubat 1912 (12 Şubat 1327) de yeni geldiğini vali Dahiliye Nezaretine bildirmiştir.

Bombardıman nedeniyle geceli gündüzlü çalışan mülki ve askeri memurların yanı sıra halkın bir kısmı da bombardıman sırasında büyük yararlılıklar göstermiştir. Avnullah savaş gemisinde yaralı ve şehit olarak denize düşen mürettebatı kurtarma emrine tabakçı esnafı ve diğer esnaflar canlarını esirgemeyerek top taneleri ve şarapnel yağmuru altında büyük kahramanlıklarda bulunmuşlardır.

İtalyanların savunmasız şehir halkı üzerine saldırmaları, liman ve şehri bombardıman etmeleri protesto edilmiştir. 26 Şubat 1912 (13 Şubat 1327) de Beyrut'taki düveli müttahaya genel konsolosları valiyi teker teker ziyaret ederek bombardıman sebebiyle yabancı vatandaşların ve konsolosların korunması için alınan tedbirlerden dolayı teşekkür etmelerinin yanı sıra İtalyanların bombardıman sırasında rıhtım üzerindeki binlerce masum halk üzerine güllerle atmaları ve şehirde üstünde kızılhaç bulunan Belediye hastanesini dahi bombalamalarını nefretle kınamışlardır. Ayrıca durumu bu haliyle kendi ülkelerinin sorumlu birimlerine aktaracakları teminatı vermişlerdir. Konsoloslar Avnullah kruvetiyle Ankara torpidosu subay ve mürettebatının İtalyanlara karşı kahramanca ve son derece fedakarane müdafaada bulunmalarını takdir etmiştir. İngiltere genel konsolosu bu fedakarane müdafaadan dolayı Bahriye Nazırı İngiliz Amirali Vilyam Paşa tarafından yakından takdirname geleceğini ifade etmiştir. Hastane önüne düşüp de patlamamış olan güllenin mevkiinde görülerek fotoğrafı çekilmek üzere konsoloslarla birlikte bozuk olan havanını düzmesi beklenmiştir. 27 Şubat günü hava düzeline İtalyanların bombardıman sırasında şehre verdikleri zararı ve düştükleri yerlerde açtıkları tahribatı görmek için vali ile birlikte düveli muazzama konsolosları yerinde bir tahkikat yapmışlar. Patlamamış güllerden biri limandan 3000 metre kadar uzaklık ile deniz seviyesinde 100 metre kadar yükseklikte, birçok özel

ev ile kuşatılmış olan belediye hastanesine 10 metre uzaklıkta kumluk zemine düşmüş ve buradan çıkarılarak kontrol edilmiştir. Yine 50 ve 100 metre uzaklıkta düşüp patlamamış olan iki mermi kontrol edilmiştir. Dördüncü bir mermi de 100 metre kadar uzaklıkta bir ev yanına düşüp patlamış olduğu tespit edilmiş, beşinci bir merminin ise 500 metre kadar ilerideki denize düştüğü halk tarafından ifade olunmuştur. Meydanda bulunan mermilerden birinin uzunluğu 25cm, diğeri 20 cm'dir. Patlamamış mermiler için bkz. Ek-14. Yapılan incelemelerde bombardıman sırasında hedef alınan limandaki sefinelerimizin buldukları mevki ile bombaların düştüğü hassas noktalar arasında bir ilginin olmadığı görülmüştür. Bu nedenle topların kasten şehir üzerine atıldığına şüphe kalmamıştır.

Sadece konsoloslar değil, Halk ve yabancı kimseler de ilân edilen idare-i örfiyenin iyi tesirinden dolayı kafiye kafiye hükümet dairesine gelerek valiye teşekkürlerini sunmuşlardır.

Valinin gerek bombardıman sırasında gerekse sonrasında geceli gündüzlü şehrin her tarafını dolaşarak emniyeti sağlaması ve tüm dini ve etnik grupların emniyet ve huzur içerisinde olmalarını sağlaması nedeniyle tüm dini grup temsilcileri valiye teşekkür ettiklerini Dahiliye Nezaretine gönderdikleri bir yazı ile dile getirmişlerdir. Bu belgeyi Beyrut Müftüsü Mustafa Baha, İslamlar adına Muhammed Beyhum, Belediye Reisi Hayreddin, Rum Katolik Metropolitidi Savaba Anasyus, Rum Ortodoks Metropolitidi Niyabet Alan Cerasmus, Hristiyanlar adına Yusuf Sarsak, Museviler adına İbrahim Sellum, Maruni Metropolitidi Betros yazıp imzalamışlardır²⁵. Valinin yaptığı bu fedakâr hizmetler sadrazam vasıtasıyla padişaha kadar ulaştırılmıştır²⁶.

25 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-13.

26 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-4.

İtalya'nın Beyrut'u bombalaması Osmanlı Devleti idarecilerinin ve yabancı devletlerin tepkilerine neden olduğu gibi Türk kamuoyunun da İtalya'ya karşı kızgınlık ve düşmanlığını arttırmıştır. Türk basını ağır bir dille İtalya'yı kınamıştır. Anadolu gazetesi 27 Şubat günü yayınlanan sayısında İtalyan donanmasının Beyrut'a saldırmasını çok manidar buluyor ve İtalyan amiralinin kendilerini tehdit eden hiçbir tehlike olmadığı halde Beyrut'u vahşice bombalamakla uluslararası hukuk kurallarını çiğnediğini belirttiikten sonra şöyle devam etmiştir:

“Bu gibi mesail-i mühimme ve dakikada efkar-ı umumiye devletçe ittihaz olan hareketi bozamaz. Yalnız Beyrut bombardımanı üzerine düvel-i muazzamadan bazısının gösterecekleri tavır ve hareket Avrupa'nın bizim hukukumuzda nefikir ve ne niyet beslediğini izhar eyleyebilir. Bu nokta gayet dakik ve mühimdir. Fransa ve İngiltere'nin bu hadiseye dair ne düşündükleri henüz malum olmadı. Vakıa telgraflar Paris'te heyecan ve infialin hudusünden bahsediyorlarsa da bu heyecanın ne dereceye kadar Fransa Hariciye Nezaretinin hareket ve infialine tesir edeceği kestirilemez. Bizce İtalya bu tecavüzden Fransa'yı haberdar etmiştir.

Bundan birkaç vakit akdem İtalya'nın Bahri Sefid ve Adalar Denizi'ndeki mevaki tecavüz edeceği şayi olduğu sırada Babıali'de bazı tedabir icrasına mecbur kalacağını devletlere ifham etmiş idi. Fransa Sefareti ve hatta Fransa Hariciye Nezareti İtalya'nın dairei muhasamatı tevsî etmeyüb hareket-ı askeriye-i bahriyesini yalnız Trablus sahasına hasr edeceğini Babıaliye beyan ve tebliğ etmiş idi. Pek kavi olan bu beyanat-ı teminatkarane üzerine İtalya'nın nagah zuhur denecek bir tarzda Beyrut'ta hücum etmesi bize iki şıkdan birini derpiş mülhaza ettirdi. Ya Fransa, İtalya'nın bu niyetinden haberdar idi. Yani daha doğrusu İtalya, Fransa'yı aldattı veyahut haberdar olup İtalya ile aralarında caygir olan bir itilaf üzerine Babıaliyi iğfal etti²⁷.”

27 İsrail Kurtcepe, a.g.e., s.108,109.

Tercüman-ı Hakikat gazetesine göre, Beyrut'un bombardımanı ani ve beklenmedik bir olay değildir. Osmanlılar öteden beri böyle olayların olmasını beklemekteydiler. Beyrut'un bombardımanı herkesi üzmüş ve Osmanlıların kalbinde derin yaralar açmıştır. Bu yaralar Osmanlıların azmini kırmamış, aksine azmini arttırmıştır. Bombardıman devletlerarası hukuka ve kanuna da aykırıdır. İtalyanların böyle davranmaları onların aczini göstermekte olup, bundan İtalya'nın iki amacı vardır.

1. Yabancı devletlerin dikkatini çekerek, ne olursa olsun yabancı devletlerin işe müdahalesini sağlamak. Çünkü artık İtalya Trablusgarb'ı askeri gücüyle alamayacağına inanmaya başlamıştır.

2. Osmanlı kamuoyu üzerine tesirde bulunmak.

İkdam gazetesi ise Beyrut bombardımanını cinayet olarak kabul ederek şöyle devam etmiştir: "Müstahkem olmayan bir şehri bombardıman eden İtalya'nın tahrip hevesinden başka bir düşüncesinin bulunmadığına şüphe yoktur. Zira ne devletler hukuku ne de Lahey kararları bu hareketi meşru gösterecek hiçbir maddeye sahip değildir". Ayrıca İkdam gazetesi olayı İtalya'nın Trablusgarb'ta başarısız olmasına bağlamıştır.

Tanın gazetesi ise bu bombardımanı kınayarak, İtalyan kamuoyunu avutmaktan başka bir sonuç vermeyeceğini, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarb konusundaki kararlılığını ise, hiç etkilemeyeceğini ileri sürmüştür.

Sadece yurt içinde değil yurt dışındaki basın da bombardımanı şiddetle tenkit etmiştir. Fransız basını bombardımanı protesto edip, bu hareketin yabancı devletlerin menfaatine aykırı olduğu belirtilerek büyük tepki gösterilmiştir. Avusturya basını da bu hareketi tasvip etmeyip, bir top çeker bombardıman etmenin kahramanlık olamayacağı ve İtalya'nın askeri gücünü Trablusgarb meydan savaşında göstermesi gerektiği vurgulanmıştır. Alman basını da bu bombardımanın Beyrut'ta ticari çıkarları olan Fransa ile İtalya arasındaki ilişkileri kötü yönde etkileyeceğini yaz-

mıŐtır. İngiltere basınından Times gazetesi bu konuda üzüntülerini belirttikten sonra, "İngiltere Hükümeti Müslümanlar üzerinde bir tesir yapınca ya kadar her hadise karşısında lakayd kalamaz" demek suretiyle kendi hükümetini eleŐtirmiŐtir²⁸.

25 Şubat 1912 (12 Şubat 1327) günü Vali Hazım Beyin bizzat kendisinin yaptığı tahkikat sonucunda Bank-ı Osmani'nin limana bakan cephesine beş, Alman Bankasının üç odasına birer, liman ve rıhtım Őirketi tarafından sonradan yapılan giriŐe beş, pasaport dairesi ile Selanik Bankasına birer gülle isabet ederek hayli tahribat yaptığı görülmüştür. Şehirdeki Őigal namındaki Bankaya da bir gülle isabet etmiş ve bazı özel ticarethanelerde hasar olmuştur. Şehrin ortasında bulunan Belediye Hastahanesi ile mekteb-i sanayi yanlarına da beş altı mermi düşmüştür. Bu mermilerden bir patlamamış ve kuma saplanmış vaziyette bulunup, yabancı devlet konsoloslarına gösterildikten sonra tesirsiz hale getirilmiŐtir. Rüsumat dairesine isabet eden gülleden bir çok ticari mallar zarara uğramıştır.

İtalya Kontramiralinin bombardımana dair ülkesine verdiği rapor gazetelerde de yayımlanmıŐtır. Beyrut valisi bu raporun konsolosların ve gazetecilerin de Őahit olduğu üzere bir çok yalanla dolu olduğunu Dahiliye Nezaretine bildirmiştir. Çünkü raporda iddia edildiğinin aksine limanda hiçbir yabancı vapur yoktu. O esnada sadece tesadüfen ateş hattına uzak bir mesafede bir İngiliz Őilebi vardı²⁹.

Beyrut'un bombardımanı üzerine Şehirde asayiş ve güvenliğin sağlanmasını temin için Őimdilik sadece Beyrut'a münhasır olmak üzere geçici olarak idare-i örfiye ilânıyla bir divan-ı harb kurulması için Harbiye ve Dahiliye Nezaretine meclis-i vükela kararıyla izin verilmiŐ ve 26 Şubat 1912 (13 Şubat 1327) de bu yöndeki irade-i seniyye çıkmıştır. 3 Mart

28 Necdet Hayta, a.g.m., s.189,190.

29 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-13.

1912 (19 Şubat 1327) de Akka'da idare-i örfiye ilân edilerek, vilâyet ile ona bağlı yerlerde aşayış tam olarak sağlanmıştır³⁰.

Beyrut'ta divan-ı harb kurulması ile birlikte faaliyet göstermeye başlamıştır. Beyrut Divan-ı Harbi Örfisinde Mahkum Edilen Kişiler aşağıdaki tablo IV de verilmiştir³¹;

Tablo IV

Mahkumun Adı	Suçun Çeşidi	Kanun Maddesi	Hüküm	Verildiği Tarih
Bişare İlyas Habibi	Karar aleyhine gece dolaşmak	Ceza kanununun 99. Maddesinin zeyli	Bir hafta hapsine	21 Şubat 1327
Lübnanlı İskender bin Esad Arbuş	"	"	Sarhoş derdest olunması sebebiyle şiddet adıyla 20 gün hapsine	21 Şubat 1327
Nesim Ferh bin Cebzan	"	"	On gün hapsine	21 Şubat 1327
Bekri bin Abdullah Hellum	"	"	Bir hafta hapsine	21 Şubat 1327
Trablusgarblı İsmail Hakkı	"	"	Üç gün hapsine	21 Şubat 1327
Lübnanlı Ali bin Mahmud Musa	"	"	Altı gün hapsine	21 Şubat 1327
Faris bin Yakub Kerem	"	"	Altı gün hapsine	21 Şubat 1327
Mardinli Ferh bin Muhammed	Kefe'l-Ahmerden yağma	Askeri ceza kanununun 173. mad. 2. fıkrası	Beş sene müddetle küreğe konulmasına	22 Şubat 1327
Halebli Muhammed bin Muhammed Şiar	Hevace Selim Fernini mağazasında eşya çalmak	"	İki sene stireğe konulmasına	21 Şubat 1327

30 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-1.

31 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No:1-12.

TRABLUSGARB SAVAŞI SIRASINDA
İTALYA'NIN BEYRUT'U BOMBARDİMANI

755

Beyrutlu Abdurrezzak Temsah	Karar aleyhine gece dolaşmak	Ceza kanununun 99. maddesinin eki	Bir hafta hapsine	20 şubat 1327
Fırınacı Abdülkadir Abani	"	"	Bir hafta hapsine	20 şubat 1327
Mahzumi Muhammed	"	"	Bir hafta hapsine	20 şubat 1327
şanlı İbrahim bin Muhammed Tutya	"	"	Bir hafta hapsine	20 şubat 1327
Lübnanlı Tevfik bin Antun Sabah	"	"	Bir hafta hapsine	20 şubat 1320
Lübnanlı Enis bin şahin	"	Ceza kanununun 99. maddesinin zeyli ile 40. maddesi	On gün hapsine	20 şubat 1320
Mürşid bin İlyas	"	"	On gün hapsine	20 şubat 1327
Beyrutlu Raşid bin Mustafa Mefri	"	"	Beş gün hapsine	20 şubat 1327
Beyrutlu Muhammed Abdülgani Akıab	"	"	Beş gün hapsine	20 şubat 1327
Kudüslü Hacı Eyyub bin Muhammed Said	"	Ceza kanununun 99. maddesindeki eki	Dört gün hapsine	20 şubat 1327
Lübnanlı Abbas bin Muhammed Ali	Üstünde bıçak bulunması	Ceza kanununun 99. maddesinin eki ile 40. maddesi	Beş gün hapsine	20 şubat 1327
Lübnanlı Vedii bin Betros Huri	"	"	Beş gün hapsine	20 şubat 1327
İskender bin Davud Tama	"	"	Dört gün hapsine	20 şubat 1327
Mustafa bin İlhas*	Adam soyma	Ceza kanununun 230. maddesi	Bir sene hapsine	4 Nisan 1327

Beyrutlu Hamal Rifat bin Abid Enka Elzek	Selim Karni'nin mağazasını yağma ve eşya çalma	Ceza kanununun 15. maddesi fıkrası	İki yıl hapsine	25 Nisan 1327
Abdülmecid Arslan	Gayri müslim halkı hükümetten soğutacak yazılar yazmak	Ceza kanununun 214. maddesi	Dokuz ay hapsine	25 Nisan 1328
İskeçeli Tüttüncü Mustafa bin Hüseyin	Yankesicilikte para çantası çalmak	Ceza kanununun 230. maddesi	Bir yıl hapsine	26 Nisan 1328

İtalya'nın Lahay konferansı kararlarına aykırı olarak yaptığı bu bombardıman üzerine Osmanlı Devleti de İtalyanların Beyrut ve Suriye, Haleb vilayetleri ile Kudüs sancağından çıkarılmaları kararını almıştır. Bu kararda Cebel-i Lübnan'ın geçmemesi nedeniyle bölgedeki İtalyanların oraya yerleşmelerine sebep olacağından dolayı bu husus Beyrut vilayetince dile getirilmiş³², Meclis-i Vükelada da mutalaa olunarak Suriye havâlisinde bulunan İtalyanların Memalik-i Osmaniye'den ihracı hakkında itihaz olunan 25 Şubat 1912 (7 Rebiül evvel 1330) tarihli kararın Cebel-i Lübnan'ı da kapsadığı kararı 27 Şubat 1912 (9 Rebiül evvel 1330) tarihinde verilerek durum Cebel-i Lübnan mutasarrıflığına bildirilmiştir. İtalyanlarla ilgili olarak alınan karara göre, kararın ilânından itibaren on beş gün zarfında İtalyanların Memalik-i Osmaniye'den harice çıkmaları ve bu müddet zarfında çıkmayanların ise hükümet tarafından dışarı edileceği, Fransa himayesinde bulunan manastırlarla kiliselerde bulunan ve İtalya tabiiyetinde olan rahipler hakkında hariç tutulması ve gerek İtalyanlar ve gerekse diğer yabancılara herhangi bir kötü muamele yapılmayacaktır³³. Bu karar icap edenlere tebliğ ve ilan edilince 28 Şubat 1912 (15 Şubat 1327) günü Kudüs Almanya konsolosu Mutasarrıfa gelerek, Fransa hükümetinin himayesinde bulunan manastır ve kiliselerde sakin rahipler hak-

32 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-9.

33 BOA, MV, Dosya No:163, Vesika No:15.

kında iltimas edildiği gibi sonradan Almanya himayesi altına alınan salezin rahiplerinin dahi çıkarılmamaları iltimas olunmuş ise de Fransa hükümetinin himaye kararı hakkı ve müehedet-ı düveliyyeye müsteniddir. Almanya ise İtalyan vatandaşlarının himayesini İtalyan memuriyetini vekaleten ve geçici olarak aldığından dolayı Almanya himayesindeki rahiplerin en eski Fransa hükümeti himayesindeki rahiplerle mukayese edilemeyeceğini mutasarrıf belirtmiştir³⁴.

Almanya konsolosu için peşine düşerek durumu Hariciye Nezaretine iletmiştir. Almanya hariciye nezareti, Almanya himayesinde bulunan İtalyan rahipleri bölgede çıkarıldıkları halde Fransa himayesinde olan ruhbanın bu muameleden hariç tutulmaları uygun olmayacağını dile getirmesi üzerine 24 Mart 1912 (11 Mart 1328) günü Meclisi Vükela aldığı kararlar Almanya ve diğer devletler himayesinde bulunan tüm ruhban kesiminin Beyrut, Suriye ve Halep vilayetleri ile Cebel-i Lübnan ve Kudüs sancaklarından çıkarılmaktan hariç tutulmuş, durum mutsarrıflıklara, Dahiliye ve Hariciye Nezaretlerine bildirilmiştir³⁵.

Osmanlı Devletinin İtalya tebaasının yurt dışına çıkarılması ile ilgili aldığı bu karar üzerine Beyrut'ta yaşayan İtalyan tebaasından 180 kişi şehri terk etmiştir. Beyrut'ta ayrılmak istemeyen beş İtalyan ailesi, Osmanlı vatandaşlığına müracaatta bulunmuştur. Ayrılanlar da Türklere gördükleri insani muameleden son derece memnun olduklarını ifade etmişlerdir³⁶.

1 Mart 1912 (17 Şubat 1327) Cuma günü vali tüm camilere memur ve ülemadan uygun kimseleri göndererek Cuma namazından sonra telaş edecek bir şey olmadığı, herkesin sabır ve sükun içerisinde işiyle meşgul

34 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-9.

35 BOA, MV, Dosya No:163, Vesika No:15.

36 İsrail Kurtcephe, a.g.e., s.109.

olması ifade edilmiştir. Vali de bulunduğu Camii-i Kebirde aynı hususlarla vurgulamıştır. Bununla birlikte aynı günün akşamı korkudan gece trenle Şam'a gitmek isteyen bir çok erkek ve kadını bizzat tatmin ederek vagonlardan indirip, evlerine göndermiştir. Ayrıca endişe edecek bir durum olmadığından Şam ve Cebel'e gidenlerin iadelerini de vali Suriye Vilayetiyle Lübnan Mutasarrıflığına bildirmiştir. Bu sırada idarenin en fazla zarar geleceğini düşündüğü halk kesimi cahil Müslüman kesimi olmuştur. Vali, bunlara eğer memleketin sükun durumunu ihlâl edecek bir harekette bulunan olur ise bu gibileri divan-ı harbi örfiye dahi sevk etmeyerek hak ettikleri cezayı sorumluluğu üzerine alarak vereceğini ihtar etmiştir. Ayrıca vali, bu günlerde Beyrut'tan çıkacak veya diğer yerlerden gelip geçecek İtalyanlara en küçük bir taarruz olur ise İtalya gemilerinin Beyrut'ta masum halk üzerine top ateşi gibi bizim telin ettiğimiz bir vahşeti tenzir etmiş olacağımız anlamına geleceğini düşünmüştür. Bu tür olayların çıkmasına uygun ve nazik bir yer olması nedeniyle Beyrut'ta her türlü tedbir alınmıştır. Halk arasında heyecanın fazla olduğu görülmüştür³⁷.

Beyrut bombardımanı sırasında devlet yararına iyi hizmetlerde bulunan görevliler ile halk ödüllendirilmiştir. 7 Nisan 1912 (25 Mart 1328) de ödüllendirilen şahıslar aşağıdaki tablo V de verilmiştir;

37 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-9.

Tablo V

Ünvanı	Adı	Verilen Ödül
Nizamiye Fırkası Kumandanı	Mirliva Haşim Paşa	İkinci Osmanî
Vilayet Tahrirat Müdürü	Abdülğani Sina Bey	Üçüncü "
Jandarma Tabur Katibi	Şevki Efendi	Dördüncü "
Halktan	Münib Efendi	Dördüncü "
Müftü	Mustafa Baha	İkinci "
Jandarma Alay Kumandanı	Nazmi	Üçüncü "
Umur-ı Ecnebiye Müdürü	Kamil Bey	Üçüncü "
Polis Müdürü	Hüsni	Üçüncü "
Belediye Reisi	Hayreddin Nuhas Efendi	Üçüncü "
Ülema	Ahmed Mahmasani	Dördüncü "
Reyu'l-am Gazetesi Başyazarı	Talmedur	Dördüncü "
Jandarma Tabur Kumandanı	Sami	Dördüncü "
Polis Baş Komiseri	Said	Dördüncü "
Polis İkinci Komiseri	Edhem	Beşinci Mecidi
Polis Üçüncü Komiseri	Aziz Ali Kemal	Beşinci "
Polis Üçüncü Komiseri	Selim Sıklı	Beşinci "
Posta Seyyar Memuru	Mustafa Baltacı	Beşinci "
Eşraftan	Abdülkadir Dana Efendi	Altın Liyakat
Komiser Muavini	Tevfik Veryan	Gümüş İftihar
Komiser Muavini	Ahmed Redif	" "
Stivari Komiser Muavini	Nure'l Arab	" "
Polis Memuru	Muhammed Remzi	" "
Polis Memuru	Akif Ahmed	" "
Polis Memuru	Tevfik Ali Henud	" "

Polis Memuru	Abdülhamid Ahmed	“ “
Polis Memuru	Mustafa Fazıl	“ “
Polis Memuru	Hasan Feriuh	“ “
Polis Memuru	Muhammed Nuri Muhlis	“ “
Süvari Polis Memuru	Salih Abdülkadir Keyvab	“ “
Süvari Polis Memuru	Hasan Fehmi	“ “
Süvari Polis Memuru	Abdüsselam Efendi	“ “
Halktan	Münib Ahmed Şerkavi	Tahlisiye Madalyası
Halktan	Hacı Fazıl	“ “
Halktan	Ebunnasır Mahmud Şerkavi	“ “
Halktan	Halil Şerkavi	“ “
Halktan	Ebu Ahmed El-Cael	“ “
Halktan	Hacı Nasır Nur	“ “
Halktan	Hüseyin Hayruya	“ “
Rüsumat Kolcusu	Ali Çavuş	“ “

Bombardıman sırasında batan Avnullah kruvetindeki topları çıkarmak için hizmet eden Beyrut halkından aşağıdaki tablo VI da isimleri verilen on üç şahıs 1 Temmuz 1912 (18 Haziran 1328) tarihinde ödüllendirilmiştir³⁸;

38 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No:1-14.

Tablo VI

Adı	Verilen Ödül
Ahmed Şarkavi Ağa	Dördüncü Rütbeden Mecidi
Hacı Halil Abdu'l-al Ağa	“ “ “
İbrahim Baltacı Ağa	“ “ “
Mahmud Şarkavi Ağa	İftihar Madalyası
Halil Şarkavi Ağa	“ “
Hüseyin Hariro Ağa	“ “
Ebu Ahmed Hak Ağa	“ “
Muhyiddin İzzeddin Ağa	“ “
Mustafa Şarkavi Ağa	“ “
Hacı Reşid Ramazan Ağa	“ “
Hacı Muhammed Raha Ağa	“ “
Delbefe Abdülfettah Ağa	“ “
Seyyid Hazar Ağa	“ “

Beyrut bombardımanından sonrada İtalyanların Akdeniz limanlarını kontrol ve teftiş etme faaliyetleri devam etmiştir. 26 Şubat 1912 (13 Şubat 1327) sabahı iki bacalı bir İtalyan zırhlısı Mersin limanına gelerek limanda bulunan Atanyun vapuruna gönderdiği üç subay vasıtasıyla vapurun ne yaptığını sorduktan ve teftiş ettikten sonra İçel tarafına hareket etmiştir.

Hicaz demiryolu daire ve hattında istihdam edilmiş olan İtalyanların görevlerinden kalmaları sakıncalı olacağından dolayı görevlerinden alınmışlardır. Akka Mutasarrıflığına da bu yönde bir yazı yazılmıştır.

18 Mart 1912 (5 Mart 1328) sabaha karşı saat 3 civarında Anamur iskelesi civarında üç adet savaş gemisinin iki saat kadar dolaştıktan sonra Kıbrıs'a doğru hareket etmiştir.

23 Mart 1912 (10 Mart 1328) sabahı bir İtalyan kruvazörü Lazkiye katari açığında bir saat durduktan sonra Kıbrıs cihetine gitmiştir. 24 Mart 1912 (11 Mart 1328) Perşembe akşamı Hayfa sahilinde sekiz ve aynı zamanda Akka taraflarında iki İtalyan zırhlısı görülmüş ve oralarda biraz gezdikten sonra batıya doğru hareket etmişlerdir.

Haleb Valisi Galib Bey 17 Mayıs 1912 (4 Mayıs 1328) günü Dahiliye Nezaretine gönderdiği yazıda Dedeagaçtan İskenderun'a gelen Hidivi Vaporunda bulunan Ammare mutasarrıfının ifadesine göre vapur Rodos'a ulaştığında bir İtalyan subayının vapura geldiği fakat yoklama yapmadığı ve Rodos'a çıkmak için vapurda bulunan üç Musevinin ne için gediklerini iyi bir şekilde soruşturduktan sonra inmelerine izin vermiştir. Yine bu mutasarrıfın ifadesine göre İtalyanlar Rodos'u işgal ettikleri vakit memur ve halktan 150 kişiyi İttihat ve Terakki Cemiyetinde olmaları nedeniyle esir ettikleri, ve muharebe sırasında İtalyanlar verdikleri askeri kayıplarını göstermemek için cesetleri vapurlara nakl ile denize atmışlardır.

18 Mayıs 1912 (5 Mayıs 1328) akşamı saat 12'de Süveyde'de Koyluk mevkiinde üç İtalyan zırhlısının görüldüğü İskenderun Kaymakamlığından bildirilmiştir.

18 Haziran 1912 (5 Haziran 1328) de bir İtalya kruvazörü muaveneti İskenderun limanına gelerek iki filke indirmiş ve liman dahilinde dolaşmıştır. Ayrıca İtalya kruvazörü muaveneti halkaları limandaki İngiliz nakliye sefinesini kontrol ettikten sonra kruvazör üç buçukta limana gelerek dört buçukta Payas istikametine gitmiştir.

19 Haziran 1912 (6 Haziran 1328) günü İtalya Trasporterinden biri Trablusşam limanına gelmiştir³⁹.

39 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: i-13.

24 Haziran 1912 (11 Haziran 1328) günü Bahriye Nazırlığı, Dahiliye Nezaretine gönderdiği yazıda, her ne kadar Avnullah zırhlısı ile Ankara torpido istembotu mürettebatından Beyrut'ta bulunan deniz askerinin İstanbul'a gönderilmesi istenmişse de Halep ve Adana cihetlerinde kolelera salgını olması nedeniyle bu askerlerin o yöre halkı ile teması sağlanmadan gönderilmesi istenmiştir⁴⁰.

Harbiye Nezareti İtalyanların Suriye havalisine yapılabilecek bir saldırıya karşı ihtiyatı tedbir olmak üzere Adana , Haleb, Trablusşam, Akka redif fırkalarının altı hafta müddetle silah altına alınmaları elzem olduğu ve bunun maliyetinin ise toplam 53.800 liraya mal olacağı bildirilmiş, konu meclisi vkelada 26 Haziran 1912 (13 Haziran 1328) de görüşülerek, konunun araştırılması için Harbiye Nazırı Paşa'nın başkanlığından oluşan askeri encümenin görevlendirilmesi kararı alınmıştır⁴¹.

27 Ağustos 1912 (14 Ağustos 1328) sabahı Yafa başgahına gelen altı İtalya savaş gemisinden  Hayfa cihetine giderken kalanlar da Yafa limanından kalarak Alman tüccar gemisini kontrol etmiştir. Hayfa'ya giden savaş gemileri burada bir Yunan gemisini tahrip ettikten sonra diğer gemiler ile birleşerek 28 Ağustos sabahı Beyrut önlerine gelmişlerdir. Bunların amaçlarının taarruz olmayıp denizde bazı gemileri tahrip edeceklerinden kimsenin heyecana düşmeksizin işiyle gücüyle meşgul olması hakkında vali bir beyanname yayınlarken gerekli emniyet tedbirlerini de almıştır. Beyrut önlerindeki altı İtalya savaş gemisi İstanbul ve İskenderiye'den gelen Rus ve Avusturya vapurlarıyla liman dahilinde bulunan bir İngiliz vapurunu ve içindeki kişileri kontrol etmişler, saat yedi buçukta ise kuzeye doğru hareket etmişlerdir.

40 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No:1-9.

41 BOA, MV, Dosya No: 166, Vesika No:30.

Lazkiye limanına gelen üç İtalya savaş gemisinden biri 29 Ağustos 1912 (16 Ağustos 1328) günü ve ikisi de 30 Ağustos gecesi oradan ayrılmıştır⁴².

İtalyan savaş gemilerinin devamlı olarak sahillerde dolaşmaları bölgedeki halkın yanı sıra askeri ve sivil idarecileri de endişelendirmiştir. Suriye ve Adana sahillerine bir saldırının olması ihtimaline karşı harbiye nezareti tedbir olarak bölgede birkaç redif fırkasının silah altına alınması icap ettiğini ve bunun fazla masrafa sebebiyet vereceği yönünde istekte bulunmuştur. Bu husus meclisi vükelada görüşülmüş ve devam eden barış müzakerelerinin sonucunun beklenilmesi ve ona göre icap ederse redif fırkalarının kurulması kararını 29 Eylül 1912 (16 Eylül 1328) de almıştır⁴³.

Adana Valisi 1 Kasım 1912 (19 Teşrin-i evvel 1328) tarihli yazısında; vilâyet dahilindeki İtalyanların memleketlerine dönmek üzere İtalya Dışişleri Bakanlığı'ndan nüfus başına yirmişer lira istedikleri ve henüz cevap alamadıkları, bazılarının ise İtalya'ya ve Trablusgarb'a gideceklerini söyleyerek grup grup çekilip gittiklerini belirtmiştir⁴⁴.

Beyrut'un bombardımanından dolayı ihtiyacı olanlara verilmek üzere Mısır'da toplanıp Prens Muhammed Ali Paşa tarafından ulaştırılan yardım Beyrut'ta ihtiyaç sahiplerine verilmiştir. Dahiliye Nezareti yardımın miktarının 1700 lira olduğunu Beyrut valisine gönderdiği 14 Ekim 1912 (1 Teşrin-i evvel 1328) tarihli telgrafnamede belirtmesi üzerine Beyrut valisi 28 Kasım 1912 (15 Teşrin-i sani 1328) tarihli yazısında yardım miktarının 1700 lira değil, 173010 guruştan ibaret olduğunu yazmıştır. Ayrıca yazıda Gelen bu yardımın 1150 Fransız lirasının komisyon tarafından

42 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-13.

43 BOA, MV, Dosya No: 169, Vesika No: 37.

44 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No:1-13.

ihtiyacı olanlara dağıtıldığı kalan 47932 buçuk guruşun ise çeşitli vilayetlerde bulunan deniz askerlerinin ailelerine gönderildiği belirtilmiştir⁴⁵.

Osmanlı devletinde siyasi suçlar için bir genel affın çıkmasından sonra Beyrut bombardımanı sırasında halk arasında ortaya çıkan galeyan ve heyecan nedeniyle hükümet aleyhinde fiiliyata geçmeyen hareketlerin siyasi suçlardan sayılarak bu seferki genel affın bunları kapsayıp kapsamayacağı sorulunca Tanzimat dairesinde alınan mazbatada bu tür hareketlerin de siyasi suçlardan sayılıp, suçluların af kanunundan istifade edecekleri belirtilmiş ve bu husus 1 Nisan 1913 (19 Mart 1329) de Dahiliye Nezaretine bildirilirken, Adliye Nezaretine de bilgi verilmiştir.

Genel affın Beyrut bombardımanı sırasında fiiliyata geçmeyen suçların siyasi suç kabul edilip aftan istifade edilmeleri yönündeki şurayı devlet kararı uygulanmak üzere Adliye Nezaretine bildirilince Beyrut Valisi Hazım 9 Nisan 1913 (27 Mart 1329) de bombardıman sırasında adam öldürme, mal gasbetmek, kışla ve depodan silah almak, silah için mağaza soymak, Rusya ve İngiltere konsoloslarını öldürmek için saldırmak gibi memleket ve devlet açısından çok tehlikeli işlere cesaret etmenin fiiliyata çıkmaması nedeniyle af edilmelerinin memleket içinde ve dışında kötü tesir uyandıracakını dile getirmiştir. Buna örnek olarak da İngiltere konsolosunun kendisi ile görüşerek bu tür fiiliyatta bulunanların az ceza aldıklarını ve hiç ceza almayanların genel aftan yararlanmalarını hoş karşıladıklarını dile getirdiğini belirtmiştir.

Bu girişimler üzerine meselenin tetkikine kadar mahpusların serbest bırakılmaması kararı alınmıştır. Çünkü Dahiliye Nezareti, sadarete gönderdiği 14 Nisan 1913 (1 Nisan 1329) tarihli yazısında Fransa, İngiltere, Almanya ve Amerika konsolosları dahi münferit ve toplu olarak yaptıkları konuşmalarda bombardıman sırasında bazı suçları işleyenler serbest bi-

45 BOA, DH-SYS, Dosya No:75-9, Vesika No:1-15.

rakıldığı takdirde, tebaalarının muhafazası için devletlerine gerekli tedbirlerin alınması başvurusunda bulunacaklarını dile getirdiklerini yazmıştır.

Bunun üzerine Sadrazam, Dahiliye Nezaretine gönderdiği 16 Nisan 1913 (3 Nisan 1329) tarihli yazı ile durumun yeniden şurayı devlet Tanzimat dairesinde kaleme alınıp, Meclis-i Vükelada mutalaa olunan mazbatada genel affa dair olan 11 Şubat 1913 (29 Kanunî sani 1328) tarihli kanun hükmünün umumi olmasına nazaran bombardıman esnasında bazı siyasi suç teşebbüsünde bulunan şahısların dahi af kanunundan istifade edeceklerine dair alınan kararın tağyirine imkan olmadığı gösterilmiş ise de ancak olay suçlarının hiçbir zaman siyasi suç olarak kabul edilemeyeceğinden dolayı bunların genel afftan istifade edemeyeceklerini bildirmiştir⁴⁶. Meclisi vükela ise bu kararı 15 Nisan 1913 (2 Nisan 1329) tarihli toplantısında almıştı. Böylece Bombardıman sırasında bazı hareketlerde bulunan şahıslar genel afftan istifade edememiştir⁴⁷.

Daha önceden Beyrut'ta ilan edilmiş olan idarei örfiye 13 Eylül 1913 günü meclisi vükela kararıyla kaldırılmıştır⁴⁸.

Sonuç

Avrupalı devletler milli birliklerini kurduktan sonra sömürgecilik yarışını içerisine girmişlerdir. İtalya da milli birliğini kurduktan sonra Osmanlı'nın Kuzey Afrika'daki son toprak parçası olan Trablusgarb'a göz dikmiştir. İtalya'nın Trablusgarb'a asker çıkarması üzerine Osmanlı subayları ve yerel direniş kuvvetleri birlikte İtalyanlara karşı direnmişlerdir. Bu güçlü direniş karşısında İtalya kuvvetleri Trablusgarb içlerine ilerleyememişlerdir. İtalya'nın bu başarısız askeri hareketi üzerine yavaş yavaş İtalya kamuoyunda da savaş aleyhtarı bir tutumun ortaya çıkması üzerine

46 BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-8.

47 BOA, MV, Dosya No:176, Vesika No:24.

48 BOA, MV, Dosya No: 231, Vesika No: 207.

abuk netice almak ve Osmanlıyı barışa zorlamak amacıyla Doğu Akdeniz kıyılarını devamlı olarak kontrol altında tutan İtalya bununla bir netice alamayınca Beyrut'u bombalamıştır.

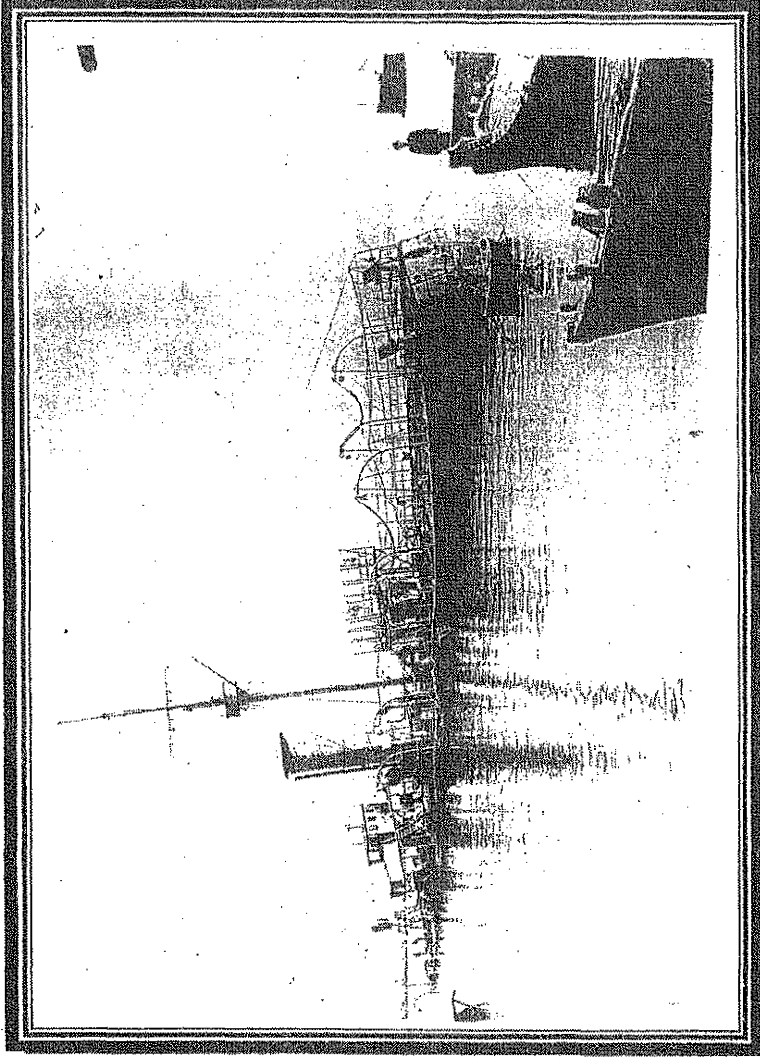
İtalya'nın Beyrut'u bombardımanı uluslararası hukuka aykırı bir hareket olmasına rağmen İtalyanlar ltimatom süresini dahi beklemeden hiçbir sivil ve askeri ayırım yapmadan Şehri topa tutmuŐlardır. Birçok sivilin ölmesi ve yaralanmasının yanı sıra pek okta özel ve kamu binaları hasar görmüştür. Aynı zamanda İtalyanlar bu hareketleri ile bölgede karıŐıklıklar çıkarmayı ve asayiŐi bozmayı tasarlamıŐlardır. Bölgede devamlı surette İtalyan gemilerinin hareketlerinin sürmesi aynı zamanda yeni bir İtalyan saldırısının olacağı Őüphesini halk üzerinde doĐurmuŐtur. Tüm bu olumsuzluklara rağmen başta Beyrut valisi olmak üzere tüm Osmanlı idarecileri aldıkları tedbirlerle emniyet ve huzuru sağladıkları gibi bölgedeki etnik ve dini grupların zarar görmesini de önlemiŐlerdir. Tüm yabancı devletler İtalya'nın bu saldırısını kınarken, Osmanlıyı ise huzur ve emniyeti sağlamak için aldığı tedbirlerden dolayı tebrik etmişlerdir. Osmanlı devleti saldırıyı protesto etmesinin yanı sıra bölgedeki İtalyan tabiiyetinde bulunan kişileri ülke dışına çıkarma kararı ile karşı mukabelede bulunmuştur.

İtalya'nın Beyrut'u bombardımanı Trablusgarb ile Bingazi'nin kendisine bırakılması hususundaki isteklerinin yerine getirilmesini sağlamaya yetmemiŐtir. Ancak büyük devletleri barış için harekete geçirmekle amaçlarından birisini saĐlamıŐ oldu. Trablusgarb'ın iŐgalini Osmanlıya kabul ettirmek amacıyla bir süre sonra Çanakkale boğazına saldırmıŐ ve ardından da Rodos ve on iki adayı işgal etmiştir. Bunlarda Osmanlıyı direnmeden vazgeirmemiŐ ancak balkan savaŐlarının çıkması zerine Osmanlı devleti UŐi antlaŐmasını imzalayarak savaŐtan çekilmiŐ ve böylece İtalyanlar isteklerini elde etmişlerdir.

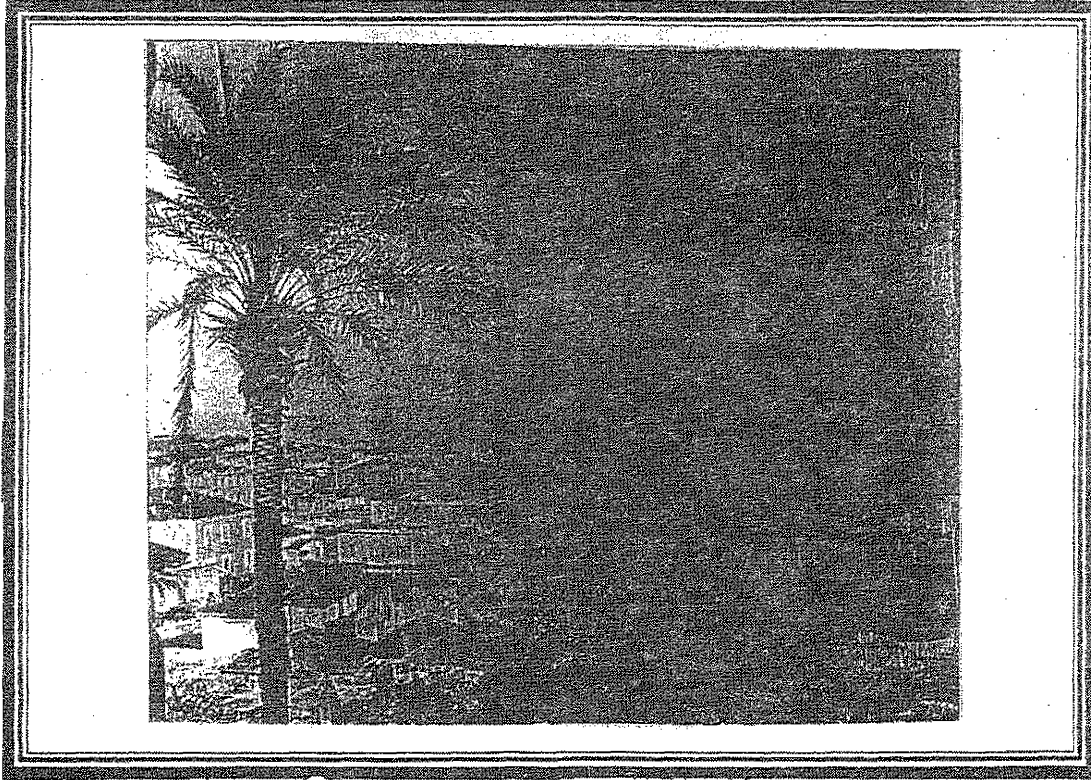
EKLER

- EK - 1 Avnullah Savaş Geminin batılışının görünüşü.
- EK - 2 Bombardıman sırasında Beyrut Limanı'nın görünüşü.
- EK - 3 Bombardıman sırasında Beyrut Limanı'nın görünüşü.
- EK - 4 Bombardıman sırasında Beyrut Limanı'nın görünüşü.
- EK - 5 Beyhum Zadelerin ticarethanesinin tahribinin görünüşü.
- EK - 6 Selanik Bankasının müdür odasında merminin açtığı yerin dıştan görünüşü.
- EK - 7 Selanik Bankasının Müdür odasının tahribinin görünüşü.
- EK - 8 Selanik Bankasının Bekleme salonundaki tahribatın görünüşü.
- EK - 9 Selanik Bankasının bulunduğu binanın tahribinin cephe görünüşü.
- EK - 10 Bank-ı Osmani evrak odasının tahribinin görünüşü.
- EK - 11 Bank-ı Osmani faktörölör odasının tahribinin içerden görünüşü.
- EK - 12 Bank-ı Osmani binasının tahribinin dıştan görünüşü.
- EK - 13 Şikal Bankasında meydana gelen tahribin dıştan görünüşü.
- EK - 14 Patlamamış mermiler.

EK - 1



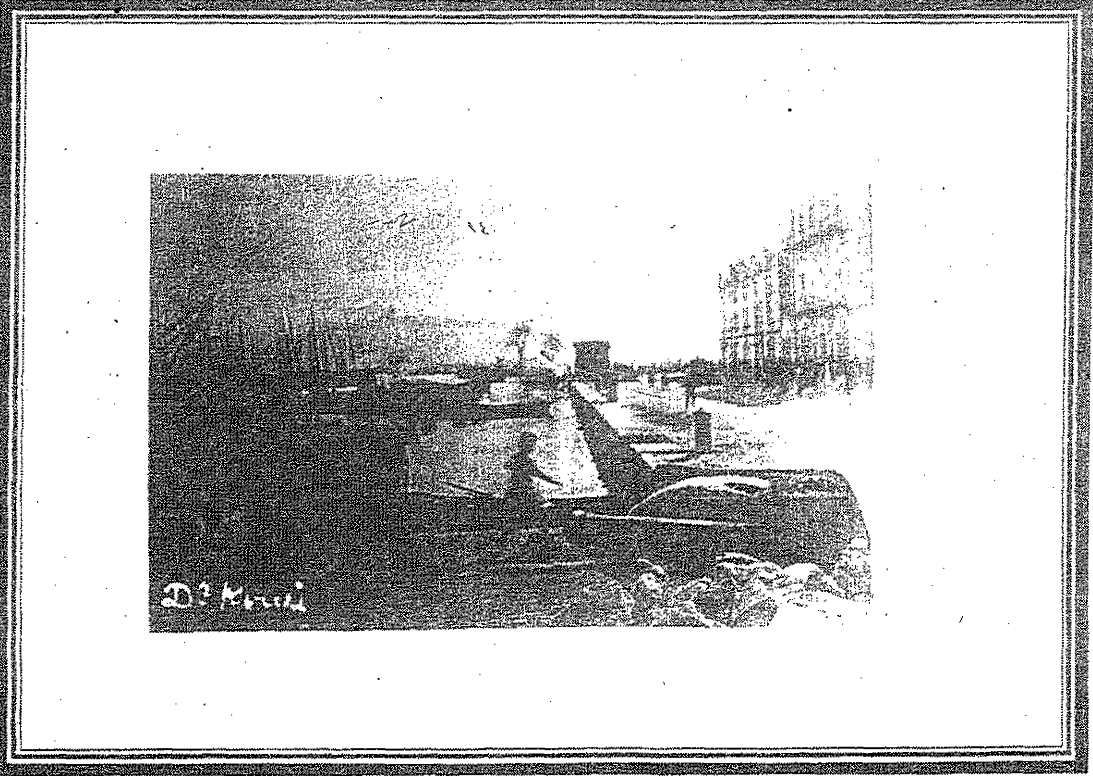
Avnullah Savaş Geminin batırılışının görüntüsü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.



Bombardıman sırasında Beyrut Limanının görünüşü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

TRABLUSGARB SAVASI SIRASINDA
ITALYA'NIN BEYRUT'U BOMBARDIMANI

EK - 3

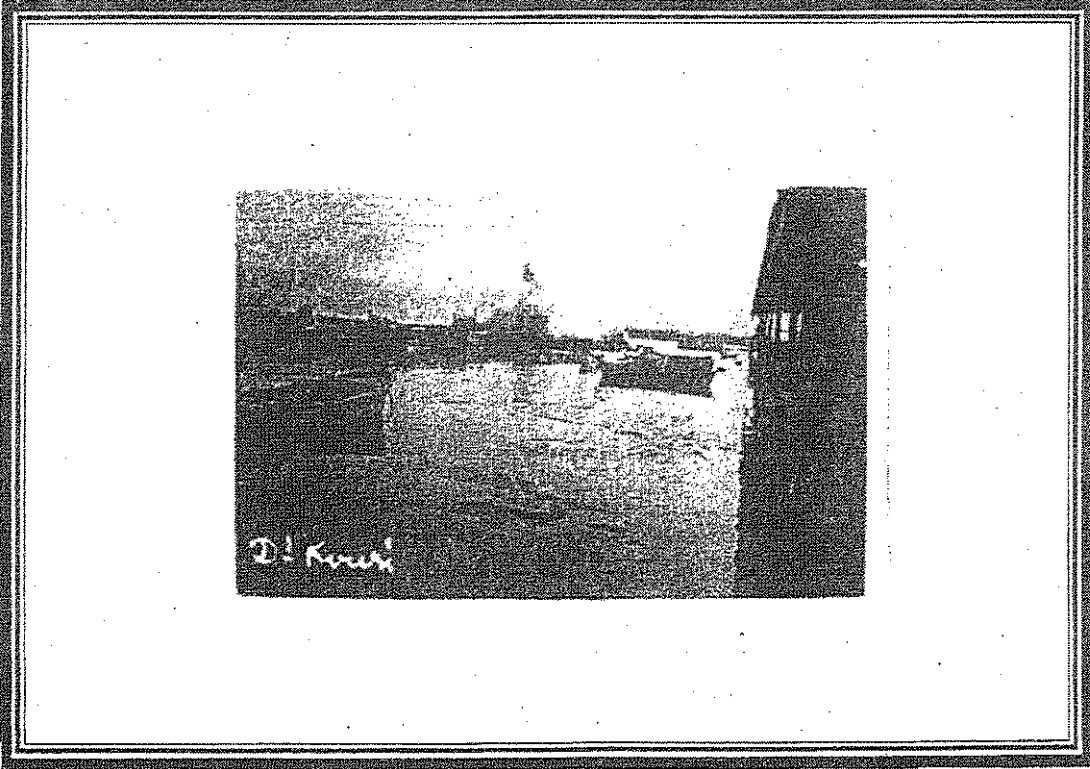


Bombardıman sırasında Beyrut Limanının görünüşü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

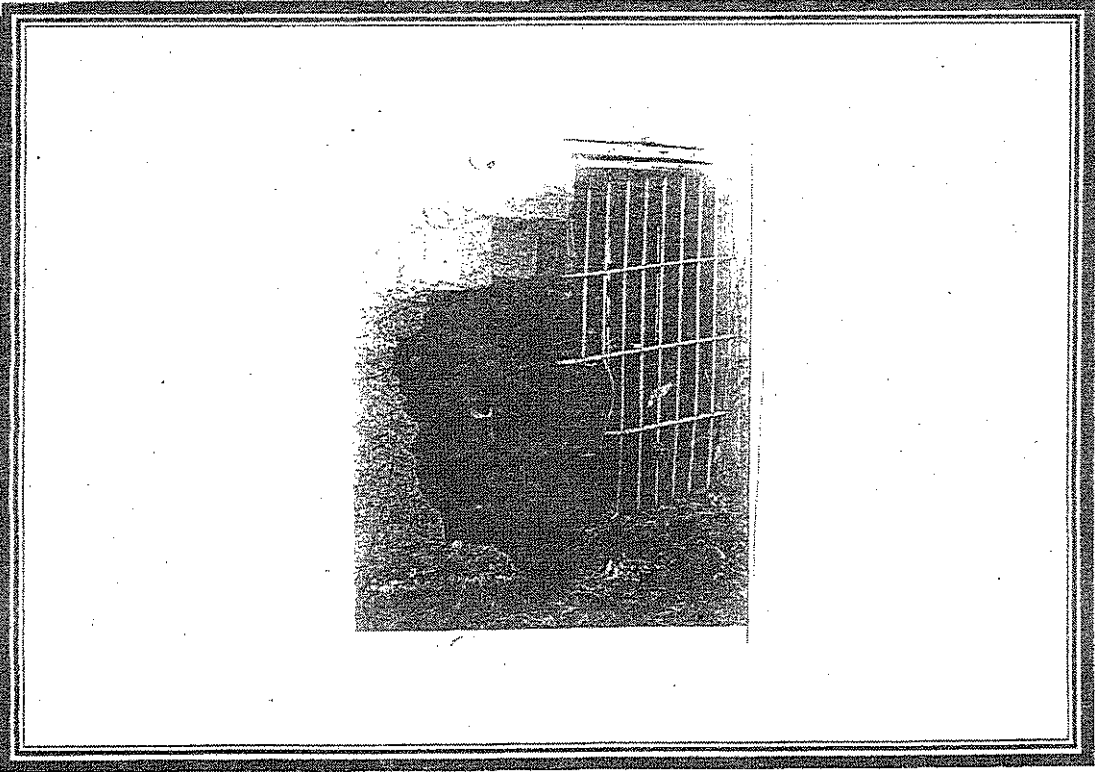
772

ÖMER OSMAN ÖMÜR

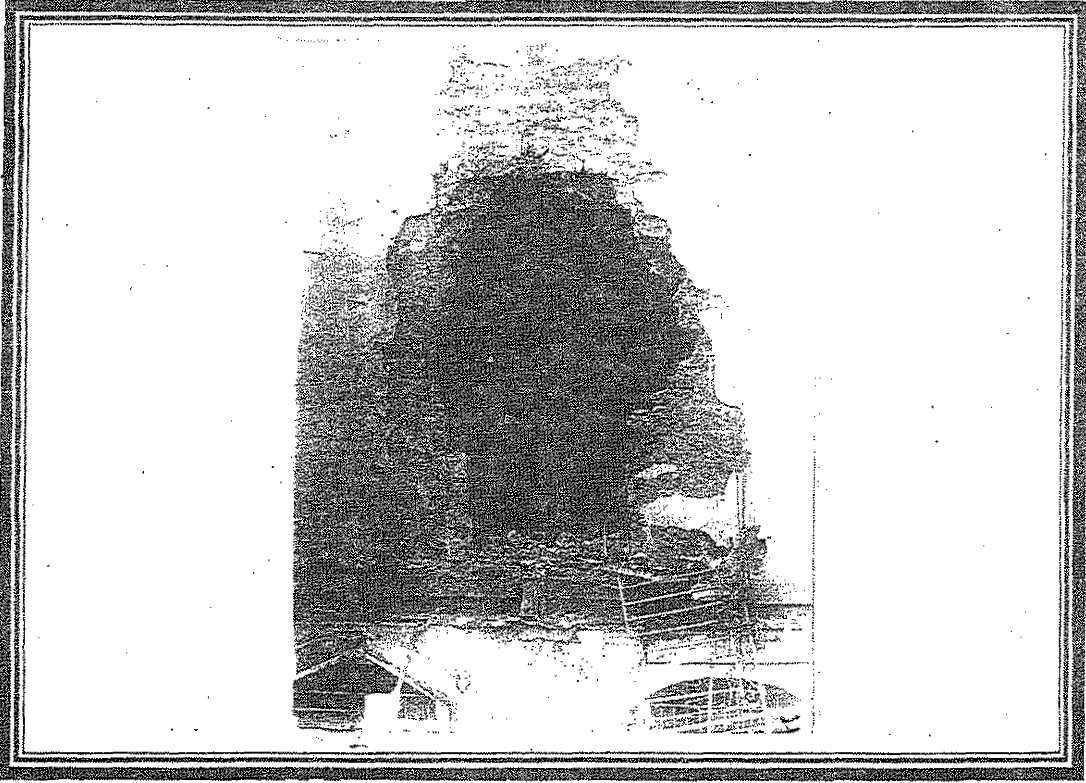
EK - 4



Bombardıman sırasında Beyrut Limanının görünüşü
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.



Beyhum Zadelin ticarethanesinin tahribinin görünüşü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

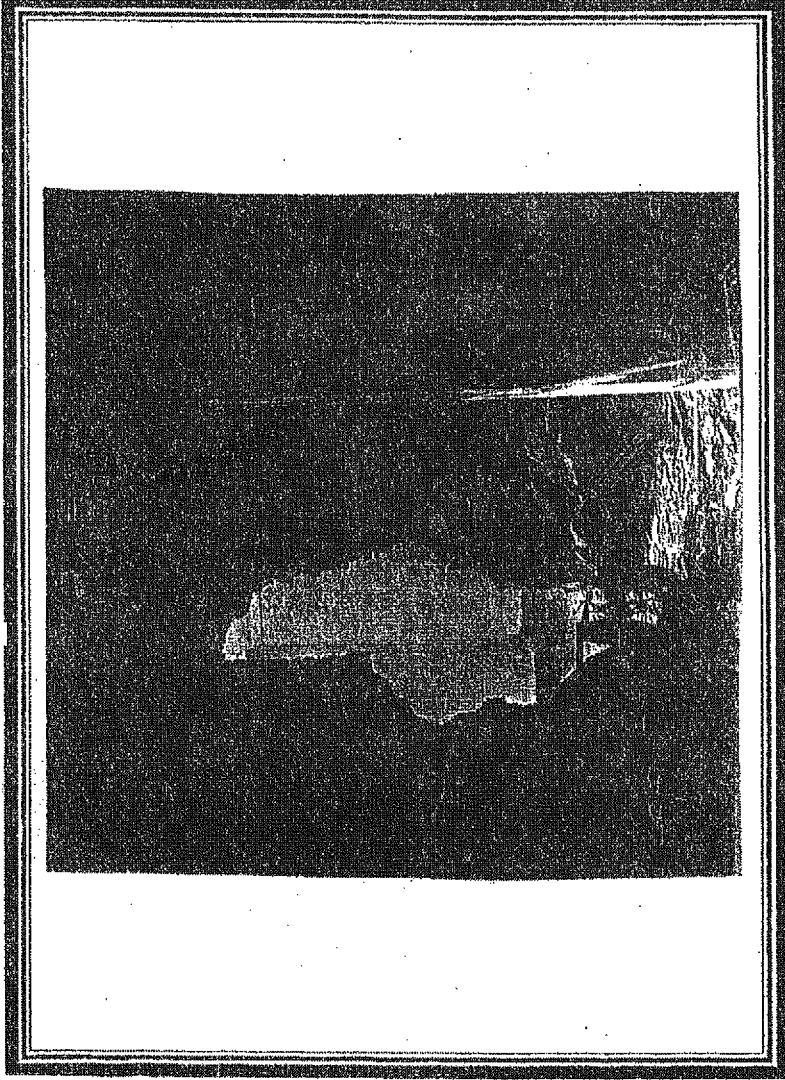


Selanik Bankasının müdür odasında merminin açtığı yerin dıştan görünüşü
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

TRABLUSGARB SAVAŞI SIRASINDA
İTALYA'NIN BEYRUT'U BOMBARDİMANI

775

EK - 7



Selanik Bankasının Müdür odasının tahribinin görüntüsü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

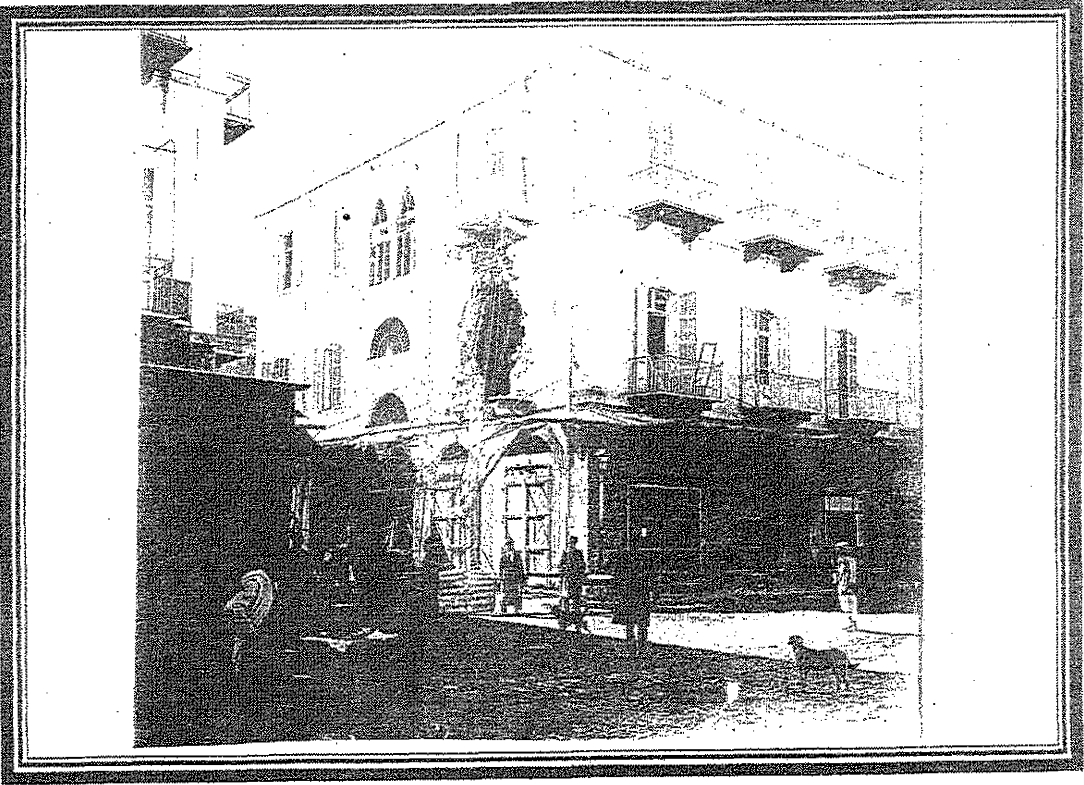
776

BK - 8

ÖMER OSMAN UMAR



Selanik Bankasının Bekleme salonundaki tahribatın görünüşü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

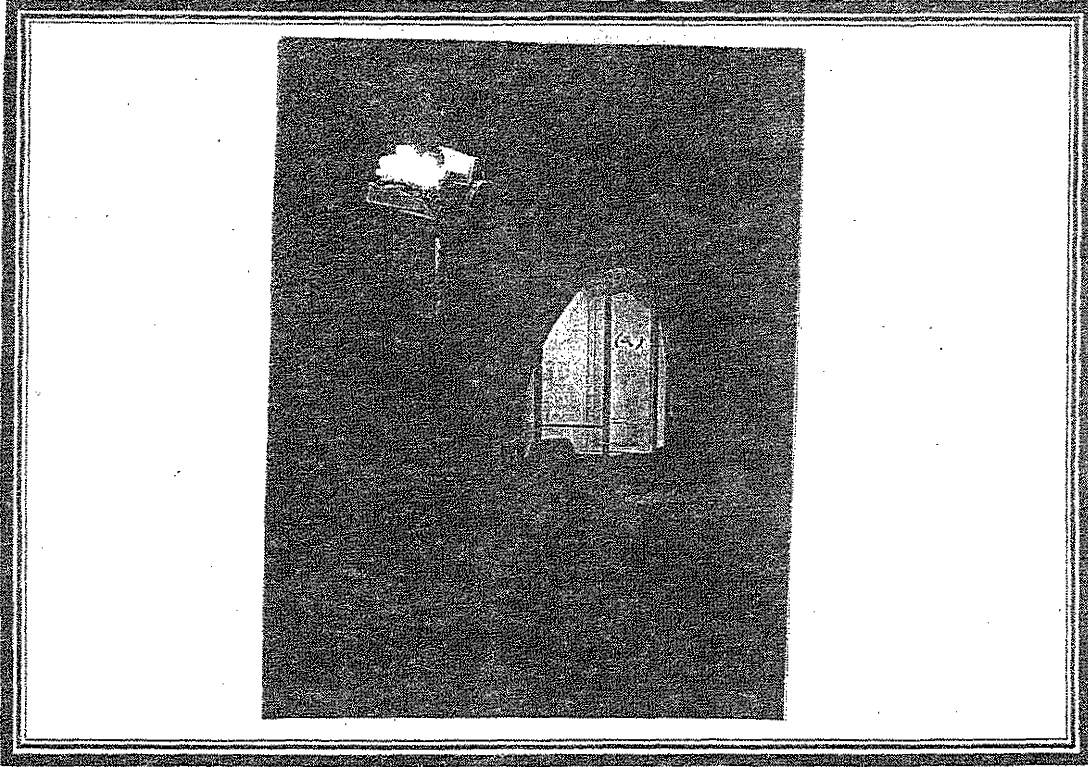


Selanik Bankasının bulunduğu binanın tahribinin cephe görüntüsü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

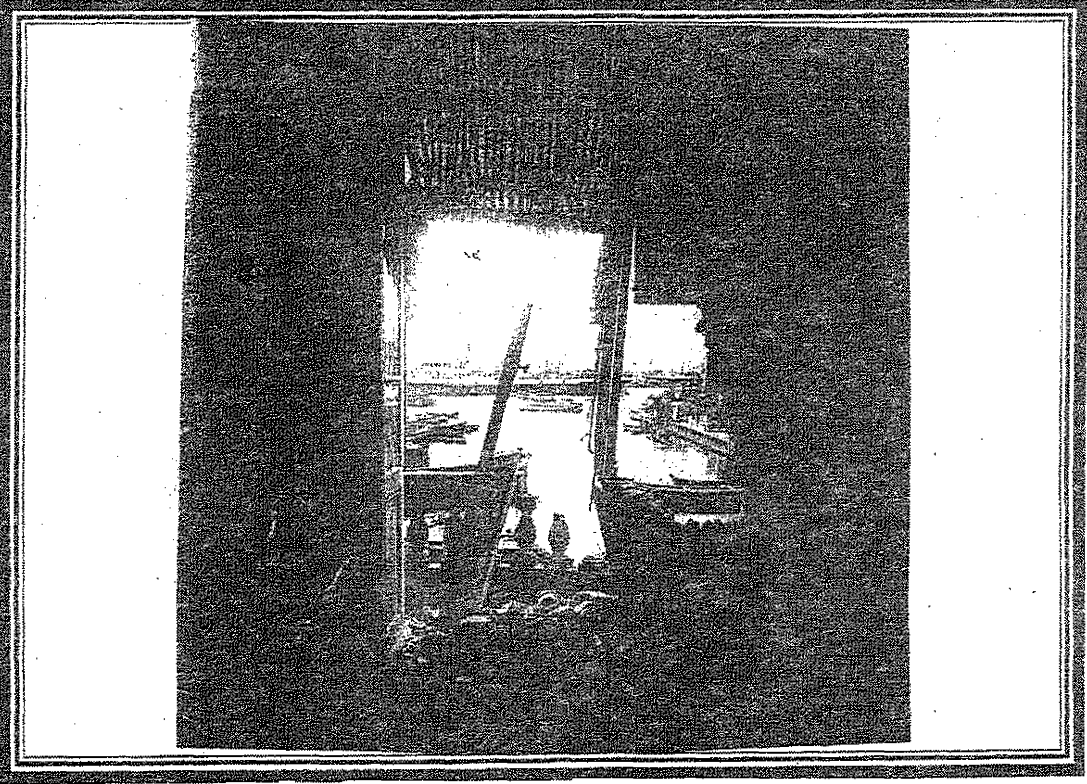
EK - 9

TIRABUSGARB SAVAŞI SIRASINDA
İTALYA'NIN BEYRUT'U BOMBARDIMANI

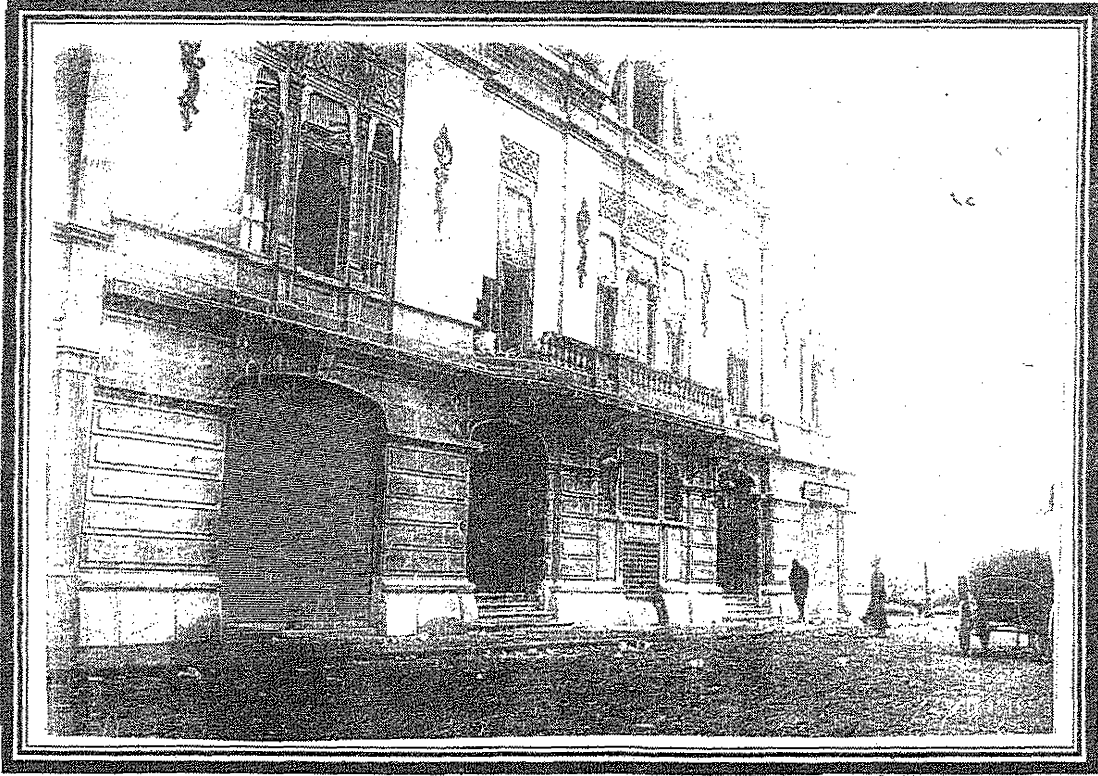
777



Bank-1 Osmani evrak odasının tahribinin görünüşü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.



Bank-1 Osmani faktörölör odasının tahribinin içerden görünüşü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.



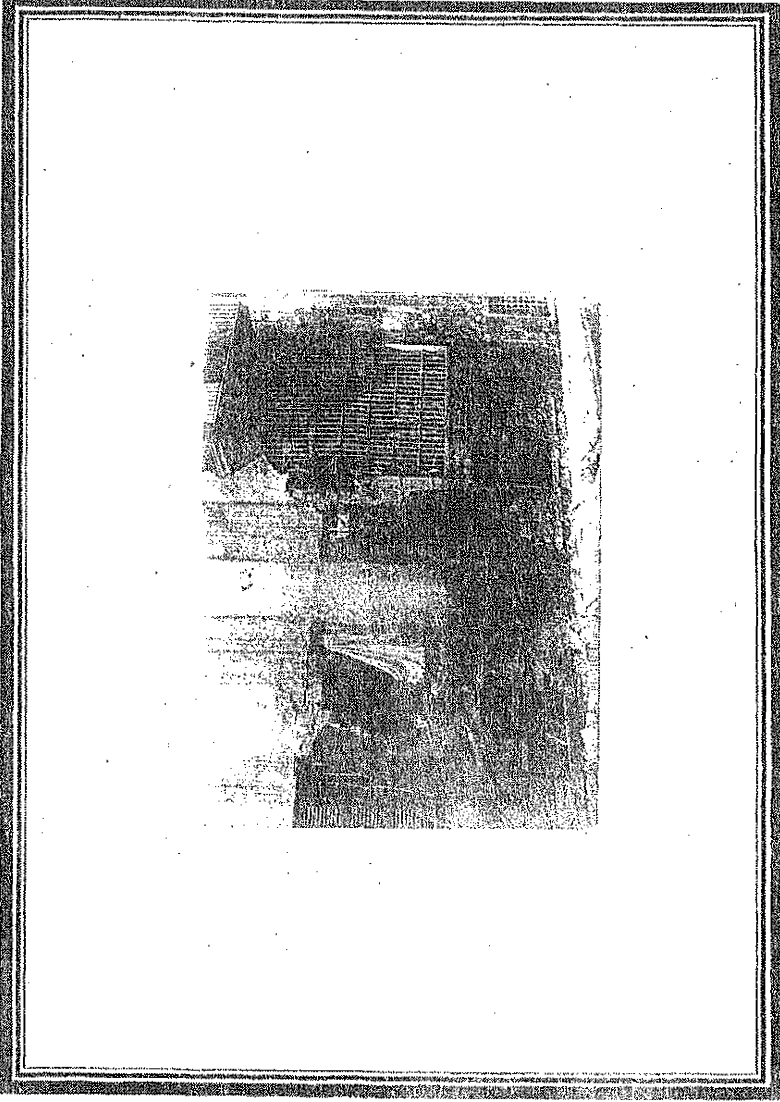
Bank-ı Osmani binasının tahribinin dıştan görünüşü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

EK - 12.

780

ÖMER OSMAN UMAR

EK - 13

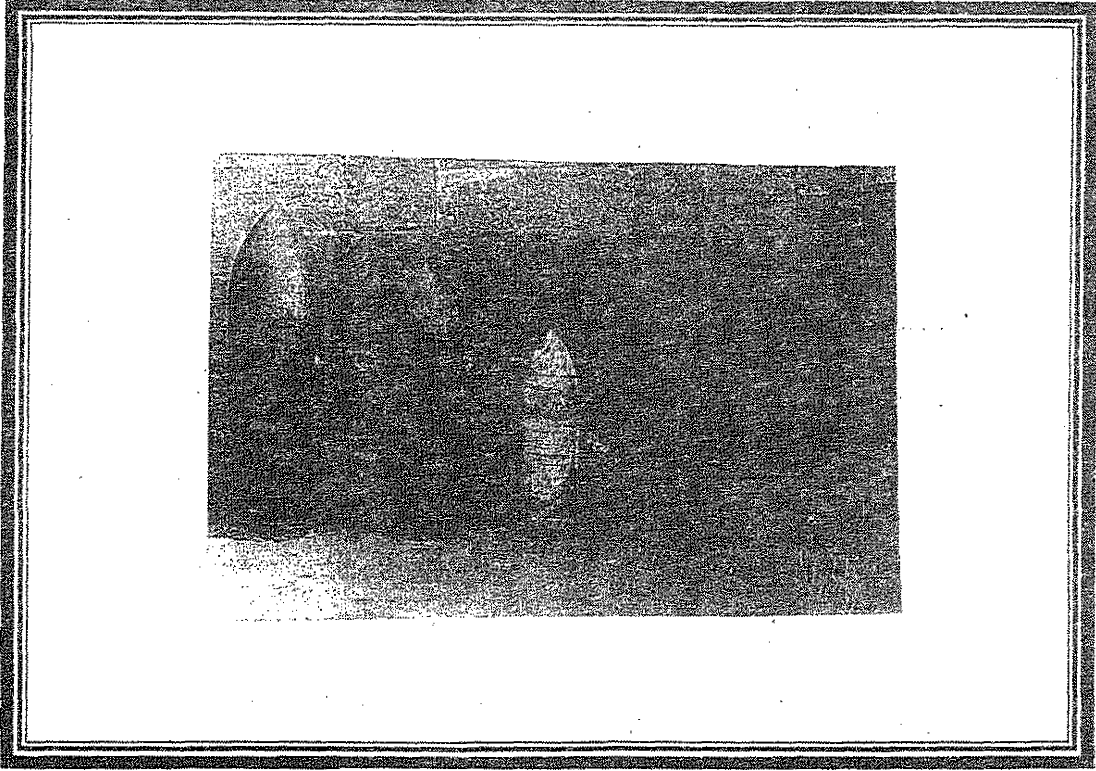


Şikal Bankasında meydana gelen tahribin dıştan görünüşü.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

782

ÖMER OSMAN UMAR

EK - 14



Patlamamış mermiler.
BOA, DH-SYS, Dosya No: 75-9, Vesika No: 1-6.

ÖZET

Avrupa'da milli birliğini kuran devletler 19. yüzyıldan itibaren sömürgecilik yarışı içerisine girmişlerdir. İtalya da milli birliğini sağlayınca Osmanlı'nın Kuzey Afrika'da kalan son toprak parçası olan Trablusgarb'ı işgale başlamıştır. Osmanlı devleti gönderdiği subaylar ile yerli halk İtalyanlara karşı direnince İtalya çok zor duruma düşmüştür. Bunun üzerine İtalya erken sonuç almak ve Osmanlı'yı barışa zorlamak amacıyla Doğu Akdeniz kıyılarını kontrol altına almaya çalışmış ve uluslararası hukuk kurallarına aykırı olarak Beyrut limanı ve şehrini bombalamıştır. Bombardıman sonucunda bir çok masum insan ölüp, yaralandığı gibi bir çok sivil bina da hasar görmüştür. Limandaki Osmanlı'nın Avnullah ve Ankara savaş gemileri de batırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Trablusgarb, Afrika, Beyrut, Osmanlı Devleti, Bombardıman, İtalya

ABSTRACT

The countries in Europe which established their national unions began the contest of colonialism each other on the undeveloped countries of the world in nineteenth century. On have established it's national union, Italy began occupation on Tripoli which was the latest territory of Ottaman Empire in north Africa . Since native peoples in Tripoli were become organized against Italian by officers sent by Ottaman Empire, Italian had serious troubles. Since Italy was instantly be able to reach it's targets on Tripoli, tried to control the shores of the East Mediterranean and so reason bombed on the harbour and the city of Beirut by breaking the international laws. At the end of the bombard a lot of civilian peoples were wounded and died and a lot of civilian buildings were damaged and ruined. The ships which were named as Avnullah and Ankara that belong to Ottaman Empire were sunk in the harbour.

Key Words: Tripoli, Africa, Beirut, Ottoman Empire, Bombard, Italy